

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ»**

Студентки 2 курсу, 7-М групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

Гавіловської
Оксани
Олегівни

(підпис студента)

Науковий керівник
к.е.н.,
доцент

Міняйло
Олександр
Іванович

(підпис керівника)

Гарант освітньої програми

д.н.держ.упр.,
професор

Орлова
Наталія
Сергіївна

(підпис гаранта)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	6
1.1. Сутність та роль системи соціального захисту населення в економіці.....	6
1.2. Структура та чинники державного управління у сфері соціального захисту.....	12
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ..	17
2.1. Інституційно-правові засади державної політики соціального захисту.....	17
2.2. Аналіз сучасних тенденцій у діяльності органів державної влади у сфері соціального захисту в Україні.....	25
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЗРОСТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	33
3.1. Зарубіжна практика державного управління у сфері соціального захисту та можливості її використання в Україні.....	33
3.2. Напрямки вдосконалення діяльності органів державної влади у сфері соціального захисту.....	42
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Питання, пов'язані з функціонування органів державної влади в сфері соціальної політики особливо актуальні для сучасної України, оскільки якість життя населення нашої країни знаходиться на низькому рівні. Функціонування органів державної влади у сфері соціального захисту та соціального забезпечення має на меті надати населенню гарантовані законодавством права щодо гідного рівня життя, безпеки трудової діяльності, отримання заробітної плати, безпеку життя, медицину, соціальне страхування, тощо. Виходячи з цього важливим напрямком діяльності органів державної влади у сфері проведення соціальної політики та формування системи соціального захисту є гарантування відповідних соціальних прав для кожної людини. Зростання рівня життя громадян України є головною метою соціального захисту, що визначає здатність до консолідації демократичних осередків соціуму, формування передумов для розвитку демократичних засад громадянського суспільства. Необхідно критично переосмислити світовий досвід формування нового соціально-економічного простору. Заходи органів державної влади в соціальній сфері в сучасних умовах характеризуються певною проблематикою, що пов'язана як з економічною кризою, так і кризою розвитку соціальних стандартів.

Завдяки ефективній розбудові системи функціонування органів державної влади у сфері соціального захисту можна досягти позитивного результату в розвитку держави у всіх сферах. Дане питання розглядали Гупало О.Г., Дутчак А.В., Калашников С.В., Кір'ян Т.М., Лаврухін В.В., Півняк Г.Г., Підлипна Р.П., Сидорчук А.А., Слюсаренко К.В., Лібанова Є.М., Арсеєнко А.Г., Зубик С.П. тощо.

Мета та завдання роботи. Метою дослідження є визначення особливостей діяльності органів державної влади у сфері соціального захисту населення.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- визначити сутність та роль системи соціального захисту населення в економіці;
- дослідити структуру та чинники державного управління у сфері соціального захисту;
- навести інституційно-правові засади державної політики соціального захисту;
- провести аналіз сучасних тенденцій у діяльності органів державної влади у сфері соціального захисту в Україні;
- охарактеризувати зарубіжну практику державного управління у сфері соціального захисту та можливості її використання в Україні;
- дослідити напрямки вдосконалення діяльності органів державної влади у сфері соціального захисту.

Об'єктом дослідження є процес діяльності органів державної влади у сфері соціального захисту населення.

Предметом дослідження є теоретичні засади організації діяльності органів державної влади у сфері соціального захисту населення в Україні.

Методи дослідження. Дослідження виконувалося з використанням ряду загальнонаукових та специфічних методів. Загальнонаукові методи (порівняння, синтез, індукції та дедукція) були використані при теоретичному аналізі основних положень щодо поняття, механізму організації політики соціального захисту держави. Спеціальні методи наукового дослідження (історико-логічний, статистичного аналізу, системний, тощо) були використані при дослідженні основних показників розвитку політики соціального захисту в Україні, обґрунтуванні пропозицій по її удосконаленню.

Інформаційною базою для проведення дослідження послуговували нормативно-правові джерела у сфері регулювання соціального захисту, спеціальна література (монографії), періодичні видання та джерела Інтернет. Важливу роль у підготовці аналітичних матеріалів з проблематики дослідження відіграв аналіз статистичних даних Державної служби статистики України та

звітності щодо виконання Державного бюджету за 2016-2018 рр.

Практичне значення випускної кваліфікаційної роботи полягає в можливості використання результатів дослідження для вирішення проблем та окреслення подальших перспектив удосконалення діяльності органів державної влади у сфері соціального захисту населення в Україні.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 50 сторінок друкованого тексту.

Результати роботи опубліковано в статті «Діяльність органів державної влади у сфері соціального захисту». Публічне управління та адміністрування в умовах суспільних трансформацій. Збірник наукових статей. 2019.- С.72.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

1.1. Сутність та роль системи соціального захисту населення в економіці

Організація вирішення різних соціальних завдань передбачає проведення політики соціального захисту населення. Вона передбачає утвердження економічних прав та свобод, захист соціально-економічних інтересів громадян країни. Формування соціального захисту передбачає вирішення ряду соціальних завдань, в тому числі забезпечення необхідного рівня добробуту для різних верств населення. Основні передумови, що визначають формування системи соціального захисту населення (рис. 1.1)

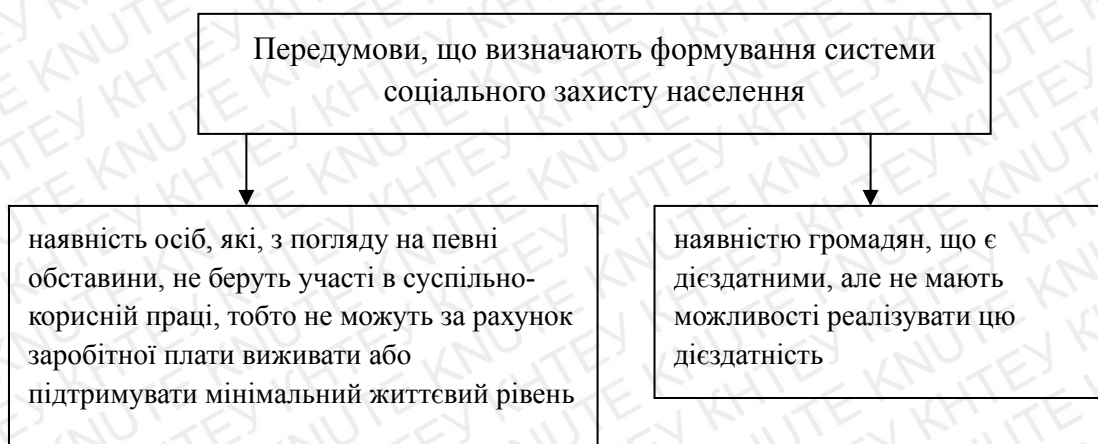

Рис. 1.1. Необхідність системи соціального захисту

*складено автором на основі [1, 3, 35, 58]

В цілому, в загальному плані основна роль системи соціального захисту полягає у врегулюванні рівня розподілу економічних благ у суспільстві з метою подолання нерівності. Ринковий механізм самостійно не може впоратися з цією функцією, що вимагає втручання держави та формування відповідних державних політик (економічної, соціальної, освітньої, тощо).

Розглядаючи зміст та роль системи соціального захисту населення, варто звернути увагу на тлумачення даного поняття різними науковцями.

Варто відмітити, що підходи різних авторів, які присутні у науковій літературі, мають багатосторонній характер.

Гупало О.Г. визначає процеси формування системи соціального захисту населення через поєднання окремих напрямків системи соціального забезпечення та вирішення соціальних проблем. До цих напрямків відносяться такі: 1) політика у сфері пенсійного забезпечення населення; 2) заходи держави із забезпечення формування медичного захисту та обов'язкового медичного страхування; 3) політика у сфері житлового забезпечення; 2) заходи, спрямовані на підтримку сім'ї, дитинства, материнства та батьківства; 3) допомога людям похилого віку та інвалідам; 5) розвиток державних соціальних сервісів; 6) забезпечення екологічної політики з охорону навколишнього природного середовища, тощо [12].

На думку Арсеєнко А. Г. [1] визначення змісту соціального захисту населення та його ролі в економічній системі дає можливість здійснити пошук відповідних засобів та механізмів, які б забезпечили надання комплексу заходів із забезпечення соціальної допомоги малозахищеним верствам населення. До наведеного підходу варто додати визначення соціального захисту з позиції системного підходу. Так, на думку Волосович С. під заходами органів державної влади у сфері соціального захисту соціального захисту варто визначати певний набір механізмів та нормативно-правових актів, що визначають напрямки здійснення державної соціальної політик [8].

Колектив таких авторів як Дутчак А.В. [20], Зубик С. П. [24], Калашников С.В. [28] дає наступне визначення системи соціального захисту: “комплекс механізмів та важелів державного впливу на підтримку незахищених верств громадян, що можуть мати негативний вплив на їх рівня життя через певні екстерналії ринкового середовища». На думку авторів, досягнення належного рівня життя через визначення засобів допомоги відповідним верствам населення, а також формування відповідних гарантій соціального розвитку для відповідної частини населення” [20, 24, 28].

У доповнення до вищесказаного, Сидорчук А.А. систему соціального захисту пов'язує з поняттям забезпечення економічного добробуту громадян. На думку вченої соціальний захист визначається як діяльність та принцип суспільства, які формують спосіб, за допомогою якого воно втручається та регулює відносини між індивідами, групами, громадами, соціальними закладами” [58].

На думку Кір'ян Т.М. [30], система соціального захисту - це набір різних гарантій щодо рівня життя населення, що передбачають кожному працівникові відповідні умови щодо захисту здоров'я у процесі праці, економічний захист і підтримку робітників та їх сімей у випадку тимчасової втрати працездатності на виробництві, медичну, соціальну і професійну реабілітацію [30].

Підлипна Р.П. відзначає, що соціальний захист являє собою таку сферу відносин, які дають змогу індивідам, що знаходяться під їхнім заступництвом, зберігати свої позиції в суспільстві; це охоронна функція політичного, або соціального союзу [46].

Лаврухін В.В. [35] під поняттям соціального захисту розуміє комплекс заходів компетентних органів публічного управління, які передбачають нівелювання негативного впливу умов ринку з метою досягнення відповідних стандартів життя, тобто заходи, що включають отримання громадяни відповідної державної допомоги [35].

Таким чином, підсумовуючи вищевикладені підходи, система соціального захисту з точки зору системного підходу може бути охарактеризована як система соціально-економічних заходів, що передбачають захист прав та свобод кожного індивіда.

Варто відмітити, що наведені завдання формування системи соціального захисту населення в ринковій економіці є загальними та можуть уточнюватися в залежності від умов економічного розвитку країни. Основні завдання формування системи соціального захисту населення в ринковій економіці наведено на рис. 1.2:

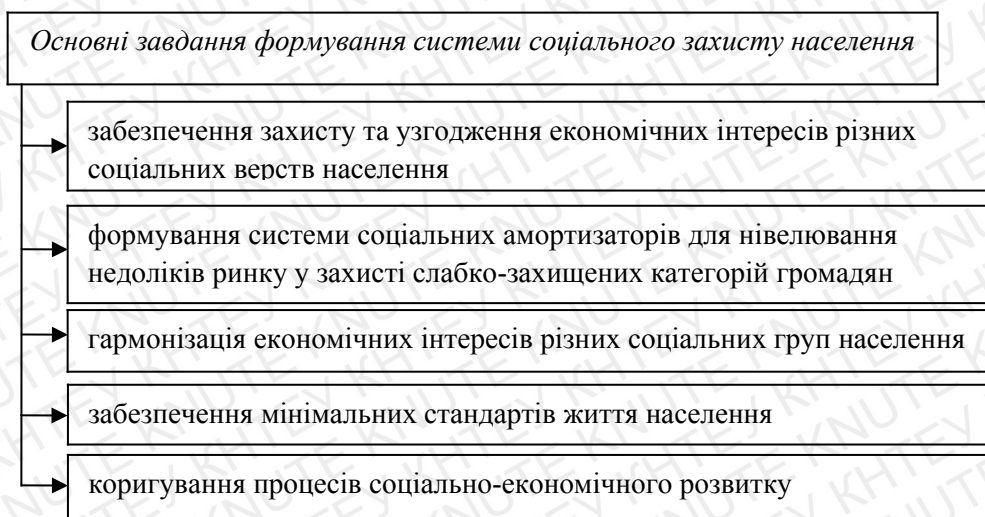

Рис. 1.2. Основні завдання формування системи соціального захисту населення в ринковій економіці

*складено автором на основі [20, 30, 58]

Система соціального захисту передбачає наявність відповідних об'єктів та суб'єктів, які наведено на рис. 1.3.

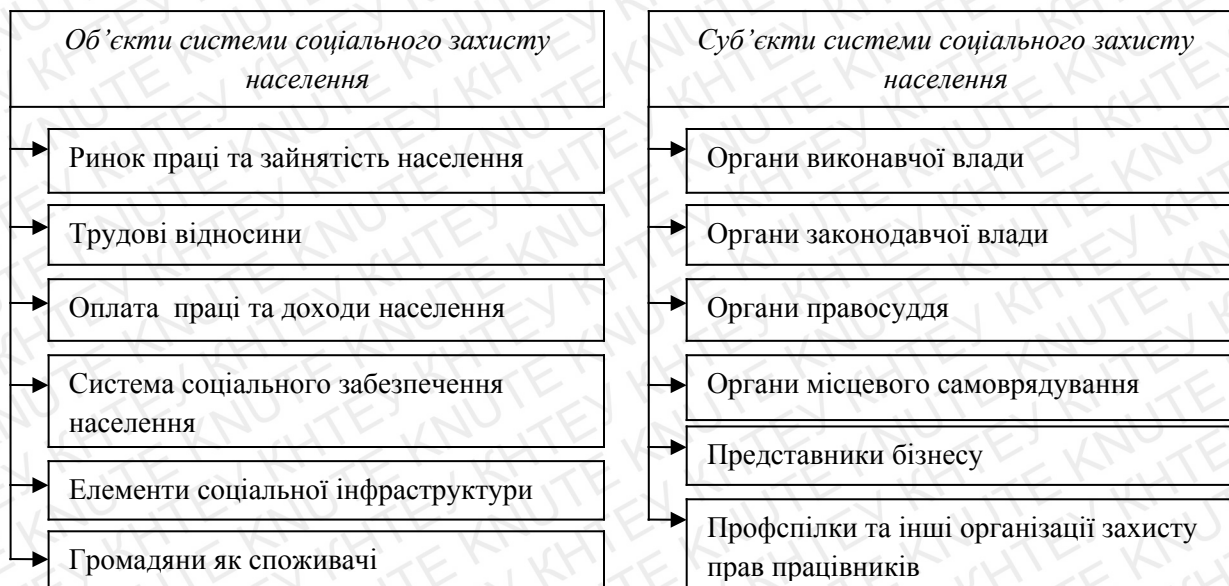

Рис. 1.3. Головні об'єкти та суб'єкти формування системи соціального захисту населення держави

*складено автором на основі [7, 24, 28, 30]

Об'єктами системи соціального захисту є різні категорії громадян, елементи інфраструктури ринку праці, система трудових відносин, система

оплати праці та доходи населення, елементи соціальної інфраструктури. Суб'єктами системи соціального захисту є органи виконавчої, законодавчої, судової влади, органи місцевого самоврядування, представники бізнесу та організації прав працівників і слабкозахисених категорій громадян.

Цілі формування системи соціального захисту населення визначено на рис.

1.4.

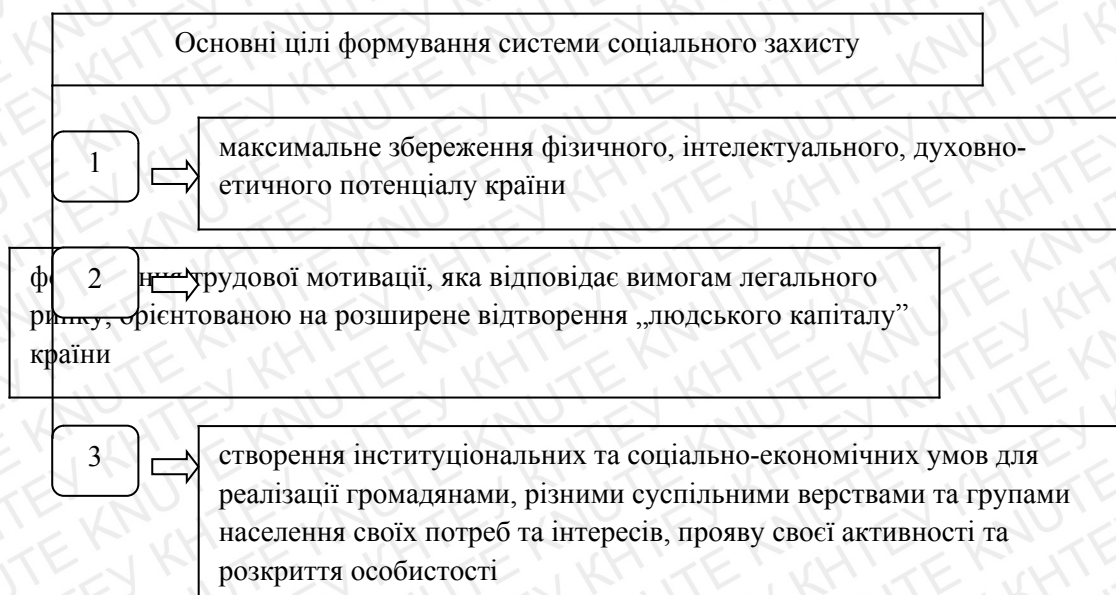

Рис. 1.4. Основні цілі формування системи соціального захисту населення

*складено автором на основі [7, 20, 30, 58]

Визначені цілі формування системи соціального захисту населення передбачають досягнення як цілей соціального забезпечення відповідно до умов гармонізації стандартів рівня життя населення, так і досягнення необхідних темпів економічного розвитку. Організація роботи органів державної влади у сфері соціального захисту має важливе значення для формування потенціалу соціально-економічного поступу держави. Варто зазначити, що основні засади формування системи соціального захисту населення передбачають забезпечення відповідності рівня життя населення встановленим стандартам (прожитковий мінімум, споживчий кошик, тощо). Основні сутнісні ознаки формування системи соціального захисту населення визначено на рис. 1.5.

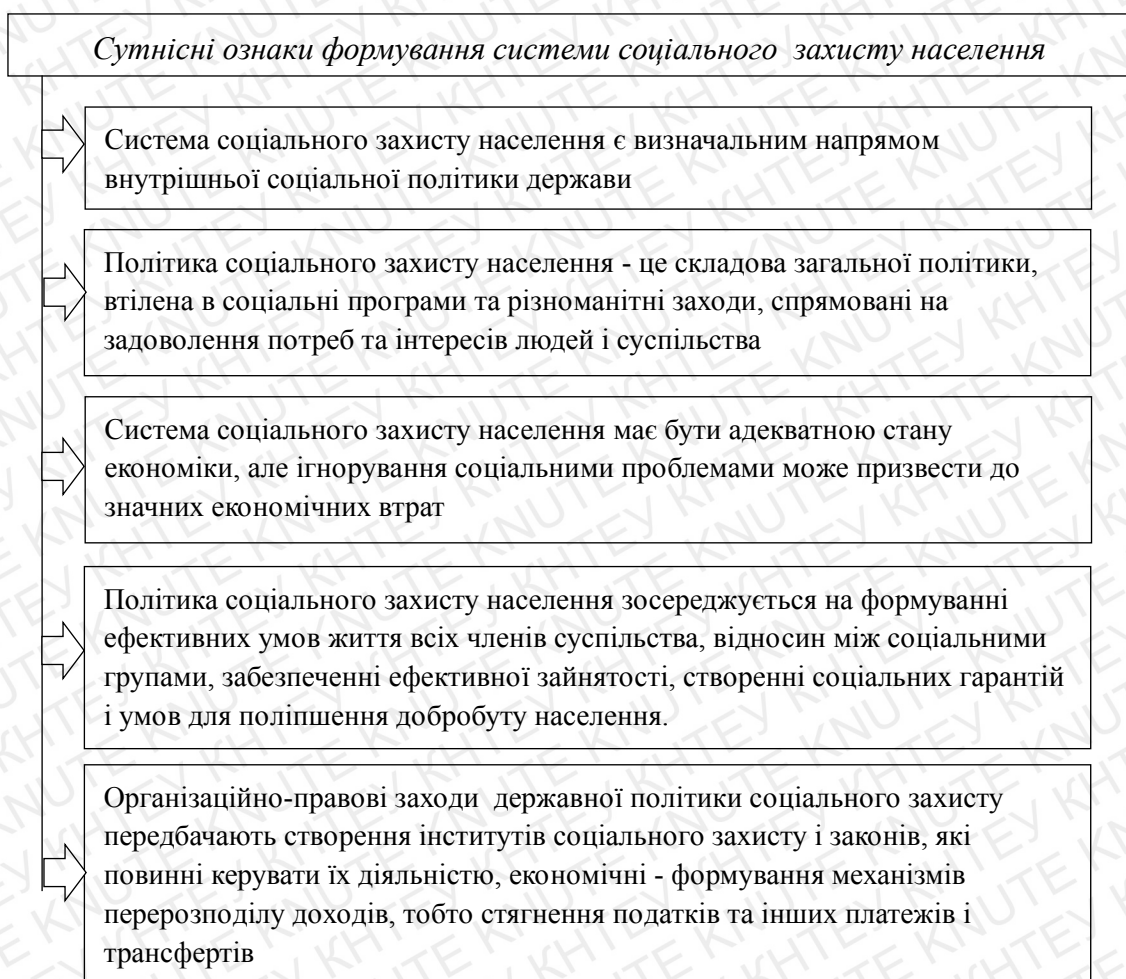

Рис. 1.5. Сутнісні ознаки формування системи соціального захисту населення

*складено автором на основі [1, 20, 24, 30, 35, 38]

Отже, система соціального захисту з точки зору системного підходу може бути охарактеризована як комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на захист добробуту кожного члена суспільства в конкретних економічних умовах. Основна роль системи соціального захисту полягає у врегулюванні рівня розподілу економічних благ у суспільстві з метою подолання нерівності. Ринковий механізм самостійно не може впоратися з цією функцією, що вимагає втручання держави та формування відповідних державних політик (економічної, соціальної, освітньої, тощо). Об'єктами системи соціального захисту є різні категорії громадян, елементи інфраструктури ринку праці, система трудових відносин, система оплати праці

та доходи населення, елементи соціальної інфраструктури. Суб'єктами системи соціального захисту є органи виконавчої, законодавчої, судової влади, органи місцевого самоврядування, представники бізнесу та організації прав працівників і слабкозахисчених категорій громадян.

1.2. Структура та чинники державного управління у сфері соціального захисту

Ключові функції формування системи соціального захисту на рівні держави здійснює Міністерство соціальної політики України. В цілому діяльність Міністерства підпорядковується Кабінету Міністрів України. Інституційно-організаційну структуру державного управління соціальним захистом населення можна представити на рис. 1.6.

Рис. 1.6. Інституційно-організаційна структура державного управління соціальним захистом населення в Україні

*складено автором на основі [51, 56]

Міністерство соціальної політики України (Мінсоцполітики) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який забезпечує формування та

реалізує державну політику у сфері праці та соціальної політики, зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування, соціального діалогу, соціального захисту, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, усиновлення та захисту прав дітей, запобігання насильству в сім'ї, протидії торгівлі людьми, тощо [51].

Мінсоцполітики є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, надання гуманітарної допомоги.

2. Мінсоцполітики у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України і постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

3. Основними завданнями Мінсоцполітики є [51]:

1) забезпечення формування та реалізація державної політики:

-у сфері праці та соціальної політики, зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування, соціального діалогу, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, усиновлення та захисту прав дітей, запобігання насильству в сім'ї, протидії торгівлі людьми, а також захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну, тощо;

-щодо соціального захисту, зокрема інвалідів, осіб, на яких поширюється дія Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", ветеранів праці, ветеранів військової служби, жертв нацистських переслідувань, дітей війни та жертв політичних репресій;

2) забезпечення формування та реалізації державної політики [48, 51]:

-щодо пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню;

-щодо соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, зокрема забезпечення їх психологічної реабілітації, санаторно-курортного лікування, технічними та іншими засобами реабілітації, житлом, надання освітніх послуг, організації поховання, а також соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених з військової служби, та учасників антитерористичної операції;

-у сфері промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами, здійснення державного гірничого нагляду;

-щодо здійснення державного нагляду та контролю за додержанням вимог законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування в частині призначення, нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб;

-щодо забезпечення державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантій для населення;

3) здійснення в межах повноважень, передбачених законом, державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування.

За результатами дослідження інституційних особливостей формування системи органів публічного управління в соціальній сфері було виявлено, що стан попиту та якості послуг, наданих основним сферам життя, залишається низьким. Головними факторами, що знижує ефективність діяльності органів державного управління в сфері соціального захисту громадян, є недостатня кваліфікація кадрів, низька зарплатня персоналу, слабка матеріальна база, низька якість і тенденція до зростання вартості платних послуг, низька якість управління, традиційність і відсутність інновацій.

Характеристика системи соціального захисту дозволила вивести основні чинники, які впливають на її розвиток. Так до визначальних факторів відносяться:

- економічне становище країни, політична стабільність, покращення законодавства, забезпеченість ресурсів, управлінський потенціал, здоров'я та освіта населення;

- диспропорції в сфері соціально-трудових відносин і пенсійного забезпечення.

Сьогодні основними труднощами, що впливають на зниження ефективності діяльності органів державної влади у сфері соціального захисту, є такі: поширення ліберальних концепцій в сфері формування політики соціального розвитку; обмеження можливостей інститутів держави з незалежного впливу на соціально-трудова сферу; зростаюча поляризація в рівнях доходів населення; деградація моральних цінностей і трудових установок громадян; нерозвиненість відносин, які повинні відображати демократичний лад суспільства; зростання розбіжностей між проголошеними соціальними правами і практикою їх реалізації. Тому є всі підстави для твердження, що в масштабі всього соціуму система публічного управління в сфері соціального захисту має тенденцію до зниження [58].

Нагальними напрямками вирішення проблем у діяльності органів державної влади в сфері соціального захисту України є:

- визначення шляхів істотного підвищення вартості національної робочої сили;

- поєднання політики економічного зростання з активною і сильною соціальною політикою;

- підвищення платоспроможного попиту населення;

- посилення мотивації праці;

- підвищення зайнятості населення.

Все це дає можливість зробити висновок, що в даний час недостатньо ефективно діють норми, що регулюють відповідні типи поведінки громадян. Соціальна політика не до кінця інтегрована в соціально-політичну ідеологію і ціннісну систему суспільства. В Україні немає достатньо матеріальних засобів

і умов, які дозволили б виконувати навіть ті норми, які вже прийняті [30, 35, 45].

Таким чином, заходи органів держави в рамках соціального захисту населення розглядаються як системний процес здійснення соціальної політики. Система соціального захисту з точки зору процесного підходу може бути визначена як комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на захист добробуту кожного члена суспільства в конкретних економічних умовах. Під поняттям заходів держави у сфері соціального захисту розуміє систему заходів компетентних органів публічного управління, які можуть зазнавати негативного впливу ринкових процесів з метою забезпечення відповідного життєвого рівня, тобто заходи, що включають надання правової, фінансової, матеріальної допомоги окремим громадянам (найбільш вразливих верств населення), а також створення соціальних гарантій для економічно активної частини населення. Основні ознаки, що визначають належне функціонування системи соціального захисту, залежать від рівня політичної стабільності, активністю розвитку економіки, еволюцією та виваженістю законодавства, потенціалу системи публічного управління, стану здоров'я та ступеня освіти населення, ресурсних можливостей. Система публічного управління в сфері соціального захисту має складну структуру. Представляючи соціальну захист як систему управління, можна провести взаємозв'язок об'єкта управління (виконавця), механізму поточного управління та механізму розвитку (виявлення проблем і прийняття управлінських рішень), який є провідним. Сукупність інститутів державної влади і механізм поточного управління розподілом ресурсів в межах бюджету разом створюють виконавчу складову системи соціального захисту.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

2.1. Інституційно-правові засади державної політики соціального захисту

Інституційно-правові засади формування державної політики соціального захисту населення формуються у визначеному політико-правовому та економічному середовищі та характеризують склад системи соціального захисту населення в Україні. Дана система може бути представленою у наборі ряду компонентів: фінансово-організаційні форми, фінансові методи, фінансові інструменти та фінансові важелі. При цьому зазначимо, що останні дві групи є засобами фінансового регулювання.

Основними елементами організації діяльності органів державної влади у сфері соціального захисту є формування основних передумов та реалізації державної політики, що базується на відповідних положеннях чинного законодавства. Тому, спочатку варто розглянути інституційну структуру системи державних органів у сфері соціального захисту, опис якої подано у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Характеристика інституційної структури державних органів у сфері соціального захисту населення в Україні

Рівень системи соціального захисту	Органи державної влади	Функції органів
Загальнодержавний рівень	Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство соціальної політики	Вироблення загальної стратегії та політики у сфері соціального захисту населення. Формування нормативно-правових засад соціальної політики
Регіональний рівень	На рівні областей – обласні державні адміністрації та департаменти у сфері соціального захисту населення	Реалізація державної політики соціального захисту на регіональному рівні

Локальний (районний) рівень, рівень міських, сільських та селищних рад	На рівні районів – Управління праці та соціального захисту населення, сільські та селищні ради	Реалізація державної політики соціального захисту на локальному рівні
--	--	---

*складено автором за даними [56]

Формування механізму соціального захисту з позиції функціонування державних органів влади, які забезпечують імплементацію політики соціального захисту, починається з вищого рівня, який представлено Верховною Радою та Кабінетом Міністрів України. Верховна Рада України є органом вищої інстанції, що здійснює розробку і прийняття нормативно-правових актів у сфері соціальної політики держави, формує правову основу для закріплення фінансових засад функціонування системи державного пенсійного забезпечення, в рамках бюджетної політики здійснює затвердження плану фінансування основних соціальних програм та видатків на цілі соціального захисту.

Кабінет Міністрів України представляє собою вищу інстанцію виконавчої влади у сфері соціального захисту. Основними питаннями, які відносяться до сфери компетентнісних повноважень даного органу, є розробка та імплементація соціальної політики в Україні. Кабінет Міністрів здійснює також формування нормативної документації – постанов, які є правовими документами другого порядку, що підпадають під сферу дії вже чинних законів. Також за КМУ закріплено функцію розробки і подання до ВРУ для затвердження Верховної Ради державного бюджету, що містить статті видатків на соціальне забезпечення і програми соціального розвитку.

Міністерству соціальної політики України належить також значна роль системі центральних органів виконавчої влади. Даний орган є центральним у системі державних органів виконавчої влади, що підпорядковується і керується Кабінетом Міністрів України. Мінсоцполітики України здійснює впровадження основних засад державної соціальної політики, у тому числі у сфері оплати праці, зайнятості населення, загальнообов'язкового державного

соціального та пенсійного страхування, регулювання трудових відносин на законодавчому рівні (внесення власних ініціатив на розгляд КМУ), соціального діалогу, тощо [48].

Ключові завдання Мінсоцполітики наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Ключові завдання Міністерства соціальної політики України [48]

Ключові завдання	Зміст
1. Забезпечення формування та реалізація державної політики	у сфері праці та політики соціального захисту, зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування, соціального діалогу, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, усиновлення та захисту прав дітей, запобігання насильству в сім'ї
2. Забезпечення формування та реалізації державної політики	За напрямками: пенсійного забезпечення, соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції; у сфері промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поведінки з вибуховими матеріалами, здійснення державного гірничого нагляду; забезпечення державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантій для населення
3. Державне соціальне страхування	здійснення в межах повноважень, передбачених законом, державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування

*складено автором за даними [18, 22]

Важливо також відмітити основні завдання та функції, які реалізуються органами у сфері соціального захисту на регіональному рівні. У цьому плані основні функції таких органів можна виділити у вигляді таких блоків: реалізація положень нормативних актів, захист інтересів громадян, нагляд за реалізацією соціальної політики, координаційна функція, нагляд за реалізацією соціальної політики, проектна функція, аналітична функція, тощо. Варто відмітити, що усі наведені функції є пов'язаними між собою логічним ланцюгом завдань, що передбачають імплементацію основних принципів, закладених у вітчизняному законодавстві. Основні функції та завдання

регіональних і місцевих органів державної влади у сфері соціального захисту населення в Україні наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Основні функції та завдання регіональних і місцевих органів державної влади у сфері соціального захисту населення в Україні

№	Блок функцій	Основні завдання, що реалізують функцію
1	реалізація положень нормативних актів	організовує виконання Конституції і законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, наказів Мінсоцполітики та здійснює контроль за їх реалізацією;
2	захист інтересів громадян	забезпечує у межах своїх повноважень захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб; бере участь у вирішенні відповідно до законодавства колективних трудових спорів (конфліктів); забезпечує захист персональних даних;
3	нагляд за реалізацією соціальної політики	здійснює нагляд за дотриманням підприємствами, установами та організаціями правил, норм, стандартів у межах визначених повноважень
4	координаційна функція	розглядає в установленому законодавством порядку звернення громадян, готує (бере участь у підготовці) проекти угод, договорів, протоколів робочих груп у межах своїх повноважень; опрацьовує запити і звернення депутатів міської (сільської / селищної) ради; забезпечує доступ до публічної інформації, розпорядником якої є управління;
5	нагляд за реалізацією соціальної політики	здійснює нагляд за дотриманням підприємствами, установами та організаціями правил, норм, стандартів у межах визначених повноважень
6	проектна функція	бере участь у підготовці пропозицій до проектів програм соціально-економічного розвитку міста; бере участь у підготовці заходів щодо регіонального розвитку; розробляє проекти розпоряджень міського голови, у визначених законом випадках – проекти нормативно-правових актів з питань соціального захисту населення; бере участь у розробленні проектів розпоряджень міського голови, проектів рішень виконавчого комітету міської ради, головними розробниками яких є інші структурні підрозділи;
7	аналітична функція	аналізує стан та тенденції соціального розвитку у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці та вживає заходів до усунення недоліків

*складено автором за даними [4, 31, 48]

Розглядаючи функціональні аспекти формування інституційної структури соціального захисту населенні в Україні, варто також звернути увагу на модель та характер соціальної політики. Положення цієї моделі формалізуються у нормативних актах та діях відповідних органів державної влади. Основні ознаки моделі соціальної політики України наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Основні ознаки моделі соціальної політики в Україні

<i>Індикатори</i>	<i>Існуючий стан в Україні</i>	<i>Відповідність моделі соціальної політики</i>
Масштаби захисту населення від стихійних ринкових сил і недостатнього рівня доходів	Слабкий	Ліберальна
Характер державної підтримки населення	Не стимулюючий, недостатній	Не соціальна
Масштабність соціальних прав і соціальної підтримки	Задекларовані широкі соціальні права та соціальна підтримка	Ліберальна (декларативно)
Гарантованість прав, рівність можливостей	Низька	Не соціальна
Частка недержавних асигнувань на соціальні програми	Низька	Соціал-демократична
Масштаби індивідуального (колективного)	Низькі	Не соціальна
Масштаби диференціації системи соціального забезпечення	Диференційована	Корпоративна
Ємність фондів перерозподілу соціальної підтримки	Не достатня	Не соціальна
Масштаби гарантій і забезпечення продуктивної зайнятості населення	Декларативний характер гарантій зайнятості	Між ліберальною та корпоративною

*складено автором за даними [56]

Механізми реалізації політики соціального захисту в українському суспільстві характеризуються, на думку дослідників, реально існуючими труднощами, такими як [51]:

- утворився «розрив» між поставленими самим життям соціальними проблемами і можливостями фінансово-економічного, організаційного та управлінського плану;
- протиріччя між декларованими державою, регіональними та місцевими властями цілями і завданнями політики соціального захисту, з одного боку, і реальними заходами щодо їх здійснення - з іншого;
- суперечності між органами політики соціального захисту держави і регіонів, які охоплюють сфери компетенції, управління та організації конкретної предметної роботи і реалізації соціальних програм;
- протиріччя, зумовлені явною невідповідністю між необхідними сьогодні новими інформаційними технологіями в управлінні соціальною сферою сучасним станом управлінської діяльності як на державному, так і на національно-територіальному і територіально-адміністративному рівні.

У даному питанні пропонуємо спочатку розглянути основні нормативно-правові документи [65, 66], які регламентують проведення політики соціального захисту в Україні.

В Україні законодавчу, нормативно-правову основу соціальної роботи в Україні визначають правові документи, які умовно згруповані у п'ять груп відповідно до суб'єктів їх видання:

- регламентуючі, дорадчі документи світового співтовариства (акти, декларації, пакти, конвенції, рекомендації, резолюції ООН, ВООЗ, МОП, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ та ін);
- внутрішньодержавні юридичні акти (Конституція, закони, укази, розпорядження Президента України, постанови уряду України, накази, рішення колегій та інструкції Міністерства політики соціального захисту, Міністерства освіти і науки, Міністерства охорони здоров'я, Державного комітету у справах сім'ї та молоді та ін.);
- документи суб'єктів України, які забезпечують реалізацію законів на своїй території, виконання регіональних законоположень;
- документи органів місцевого самоврядування;

-рішення, накази, розпорядження безпосередньо закладів та організацій [50].

Основні нормативно-правові документи, що регламентують проведення політики соціального захисту в Україні, наведені у Додатку А.

Першим і найголовнішим нормативним документом є Конституція України. Згідно ст. 1 Конституції України: «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава». Виходячи з цього положення держава визнає людину найвищою соціальною цінністю, тому соціальна політика України спрямована на створення відповідних до встановлених законодавством стандартів умов життя, а також створення системи соціального забезпечення з метою підвищення рівня добробуту громадян, усунення негативних наслідків стихійних лих, ринкових відносин, соціальних перетворень, зменшення соціальної нерівності.

Конституція України закріплює комплекс специфічних прав та соціальних гарантій: 1. Право на соціальний захист (ст. 46). 2. Право на житло (ст. 47). 3. Право на достатній рівень життя (ст. 48). 4. Право на медичну допомогу (ст. 49). 5. Право дітей, позбавлених батьківського піклування на державне утримання (ст. 52). 6. Право на освіту (ст. 53) [27].

Критичний аналіз нормативно-правової бази дозволяє виявити два нові для України напрями проведення політики соціального захисту. Це соціальний захист учасників так званої “антитерористичної операції”, скороченої в нормах законодавства до абревіатури “АТО”, та сімей загиблих під час проведення цієї операції, а також забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, що також постраждали від проведення АТО в місцях їхнього проживання. Перший із зазначених напрямів регулюється цілою низкою законів та постанов, прийнятих з 2014 р. (з початку проведення військової операції на сході України), серед яких як ключові можна виділити постанови Кабінету Міністрів України: “Про затвердження Порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в

антитерористичній операції, забезпеченні її проведення” від 20 серпня 2014 р. № 413; “Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів із соціальної та професійної адаптації учасників антитерористичної операції” від 31 березня 2015 року № 179; “Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для забезпечення житлом осіб, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції” від 17 червня 2015 р. № 407.

Щодо другого нового напрямку, основними документами його безпосереднього регулювання виступають постанови Кабінету Міністрів України: “Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг” від 1 жовтня 2014 р. № 505; “Про затвердження Порядку використання коштів, що надійшли від фізичних та юридичних осіб для надання одноразової грошової допомоги постраждалим особам та внутрішньо переміщеним особам” від 1 жовтня 2014 р. № 535; “Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам” від 5 листопада 2014 р. № 637.

При реалізації політики соціального захисту соціальний захист ставить перед собою такі цілі [48]:

- забезпечення рівня життя громадян України не нижче прожиткового мінімуму, встановленого державою для кожної категорії відповідно до потреб;

- регулювання соціально-економічних відносин для попередження соціальної напруженості в суспільстві, яка може бути зумовлена соціальною нерівністю (за етнічною, економічною, релігійною ознаками).

Отже, основними елементами організації діяльності органів державної влади у сфері соціального захисту є формування основних передумов та реалізації державної політики, що базується на відповідних положеннях чинного законодавства. Формування механізму соціального захисту з позиції функціонування державних органів влади, які забезпечують імплементацію

політики соціального захисту, починається з вищого рівня, який представлено Верховною Радою та Кабінетом Міністрів України. Верховна Рада України є органом вищої інстанції, що здійснює розробку і прийняття нормативно-правових актів у сфері соціальної політики держави, формує правову основу для закріплення фінансових засад функціонування системи державного пенсійного забезпечення, в рамках бюджетної політики здійснює затвердження плану фінансування основних соціальних програм та видатків на цілі соціального захисту. Основні функції таких органів можна виділити у вигляді таких блоків: реалізація положень нормативних актів, захист інтересів громадян, нагляд за реалізацією соціальної політики, координаційна функція, нагляд за реалізацією соціальної політики, проектна функція, аналітична функція, тощо. Варто відмітити, що усі наведені функції є пов'язаними між собою логічним ланцюгом завдань, що передбачають імплементацію основних принципів, закладених у вітчизняному законодавстві.

2.2. Аналіз сучасних тенденцій у діяльності органів державної влади у сфері соціального захисту в Україні

Проаналізуємо основні параметри формування поточної моделі політики соціального захисту в Україні та оцінимо її ефективність. Недовіра до влади та державної політики соціального захисту призводить до зменшення чисельності населення, катастрофічні наслідки якого наша держава відчує вже через кілька років [29].

З падінням народжуваності продовжує старіти населення країни. Зберігається від'ємний природний приріст, смертність у старшому віці майже не зменшується, тривалість життя скорочується і залишається катастрофічно низькою порівняно з цим показником у розвинених і навіть у країнах, що розвиваються. Згідно зі шкалою демографічного старіння ООН, коли населення з питомою вагою осіб у віці 65 років і старше становить менше 4%,

то воно вважається молодим, якщо питома вага менше 7%, то населення перебуває на порозі старості, а якщо дорівнює 7% і більше, то населення вважається старим. Використовуючи її, констатуємо належність України до країн зі старим населенням, коли кожен шостий житель має вік понад 65 років. За даними Європейського регіонального бюро ВООЗ середня очікувана тривалість життя в Україні становить 68,2 року. За цим показником Україна відстає від середньоєвропейського показника на понад 10 років [33].

Треба також зазначити, що несприятлива демографічна ситуація посилюється трудовою міграцією. Як відомо, у розвинених країнах розроблені та функціонують гнучкі й сприятливі програми залучення кваліфікованих працівників. За експертними оцінками витрати на одного фахівця з вищою освітою становлять близько 20 тис. дол. США. Це означає, що кожен прибулий кваліфікований трудовий мігрант збагачує країну свого нового перебування саме на цю суму, збіднюючи водночас на таку ж суму свою власну країну. За оцінками експертів за межами України працює близько 30 % українських учених, збагачуючи науку й економіку зарубіжних країн. Загальні ж втрати для країни становлять понад 1 млрд. дол. США на рік [41].

Причин трудової міграції населення України досить багато, проте найважливішою є низький рівень заробітної плати. Працівник, який отримує дохід нижче або на рівні прожиткового мінімуму, перебуває у стані високого соціального ризику, коли першочерговими, як правило, стають потреби виживання (соціальної безпеки), а не творчої самореалізації, інноваційної активності. Політика «дешевого працівника» є вкрай ризикованою, суперечить цілям економічного зростання та інноваційного розвитку країни. Тому слід терміново вирішувати питання як не лише утримати кваліфікованих працівників в Україні, але й повернути тих, які мають міграційний досвід, знання. Статистика свідчить, що 80 % трудових емігрантів ніколи не повернуться в Україну із заробітною платою на рівні прожиткового мінімуму [35].

У такій ситуації складаються умови не для розв'язання проблеми бідності населення, а навпаки - до більшого її поглиблення. Погіршує становище й висока диференціація доходів населення. Достатньо високий рівень соціальної безпеки демонструють скандинавські країни, де співвідношення між доходами бідних і багатих не перевищує 1:7. В Україні ця цифра зашкалює за 30! Такий відрив у доходах негативно впливає на формування середнього класу в державі. Це не сприяє ні соціальній стабільності, ні підвищенню ефективності виробництва. Тому доведення цього співвідношення до європейських стандартів є також однією з гострих проблем, яка потребує розв'язання вже в найближчій перспективі [20].

Ключовим критерієм, що виражає результативність політики соціального захисту, є рівень соціальних стандартів життя населення. Розглянемо динаміку вартості життя та її співвідношення з рівнем середньої заробітної плати (рис. 2.1-2.2).

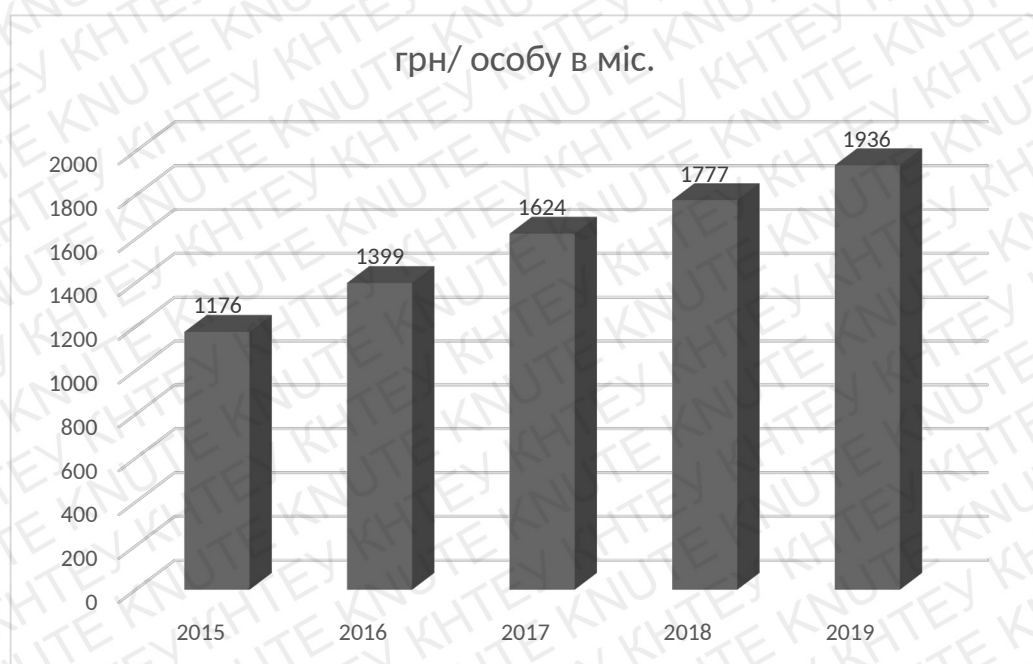

Рис. 2.1. Динаміка прожиткового мінімуму в Україні за 2015-2019 рр.
(станом на початок року)

*Джерело: дані Державної служби статистики України [15]

Як можемо бачити з рис. 2.1, в цілому динаміка прожиткового мінімуму в Україні упродовж 2015-2019 рр. поступово зростала. Так, станом на 1 липня

2015 року рівень прожиткового мінімуму складав 1176 грн. Упродовж 2015-2016 рр. значення даного показника зросло до 1399 грн або на 18,9%. Упродовж 2016-2019 рр. значення прожиткового мінімуму збільшилось до 1936 грн або на 38,3%.

При цьому тоді середня заробітна плата складала у 2015 році - 3455 грн, то сьогодні – 9223 грн (рис. 2.5).

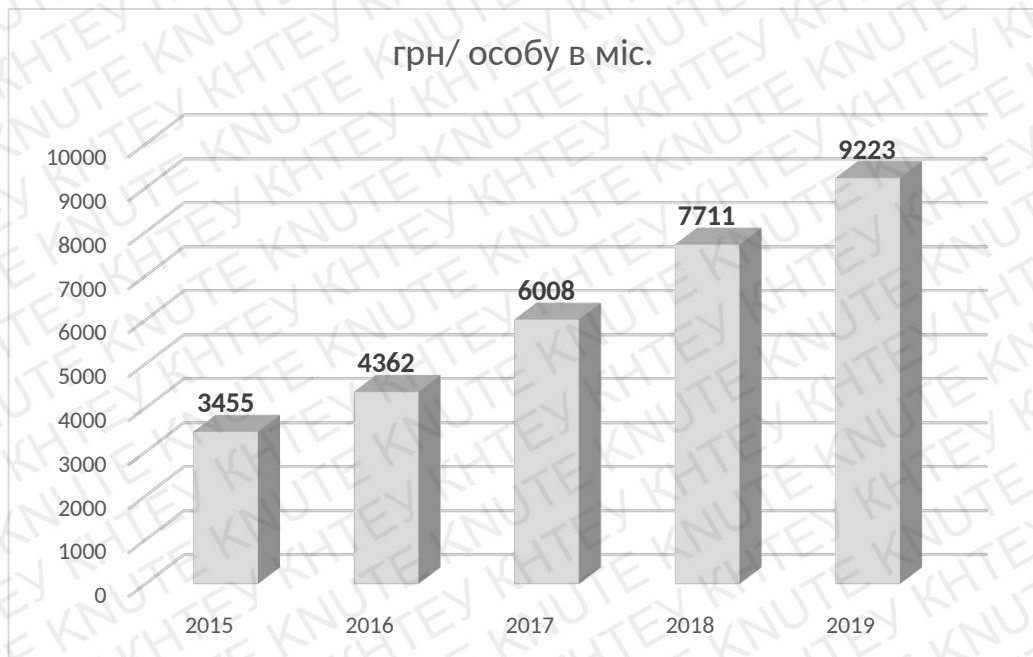

Рис. 2.5. Динаміка середньомісячної заробітної плати в Україні за 2015 - 2019 рр.

*Джерело: дані Державної служби статистики України [15]

Так, станом на 1 липня 2015 року рівень середньої заробітної плати в економіці України складав 3455 грн. Упродовж 2015-2016 рр. значення даного показника зросло до 4362 грн або на 26,3%. Упродовж 2016-2019 рр. значення середньої заробітної плати в економіці України збільшилось до 9223 грн або на 111,4% [15].

Аби визначити ефективність політики соціального захисту у напрямку забезпечення рівня життя населення, пропонуємо розрахувати наступні відносні показники соціального забезпечення, які наведено на рис. 2.3.

Як свідчать дані рис. 2.3, вартість продуктового набору по відношенню до прожиткового мінімуму в Україні постійно збільшувалась. Це свідчить, що соціальна політика в Україні була спрямована передусім на забезпечення первинних потреб населення (у харчуванні). При цьому офіційний прожитковий мінімум стає більш агресивним у плані відношення до можливостей забезпечення інших життєвих потреб (зокрема вартості сплати за комунальні послуги, потреби в одязі, навчанні і т.д.)

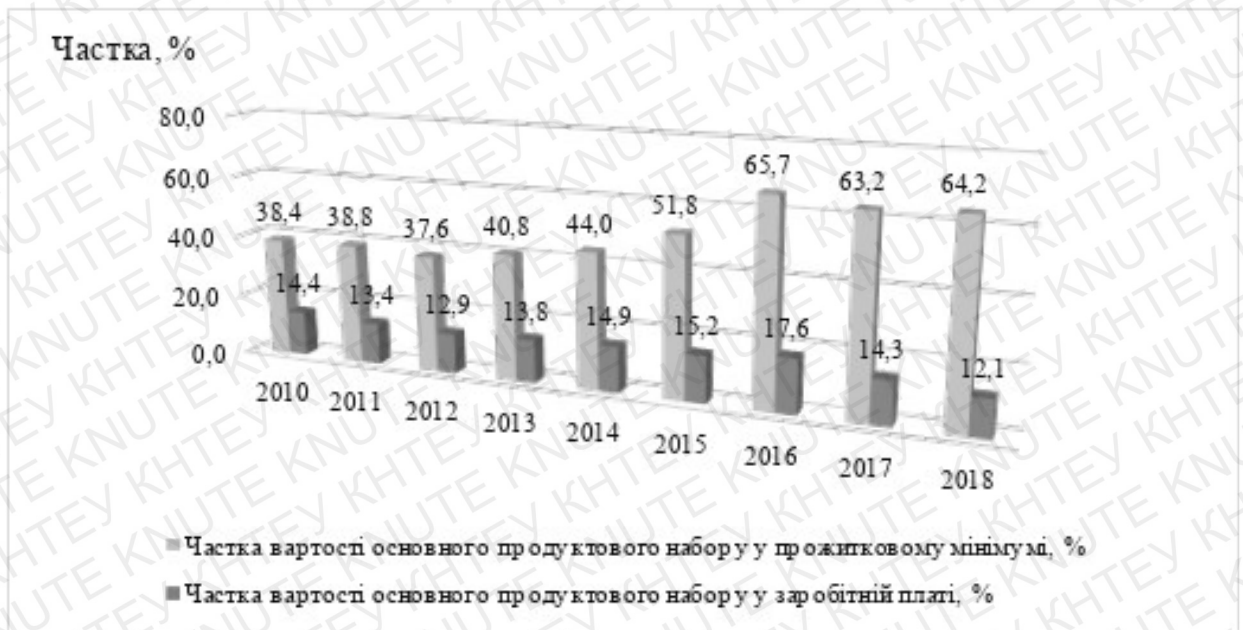

Рис. 2.3. Показники частки вартості витрат на продуктивний набір у прожитковому мінімумі та заробітній платі

*Джерело: дані Державної служби статистики України [15]

Вартість продуктового набору по відношенню до середньої заробітної плати мала постійну тенденцію до зростання у 2013-2016 рр. Однак, у 2017-2018 рр вона скоротилася з 14,3% до 12,1% за рахунок зростання рівня мінімальної заробітної плати. Однак, зазначені кроки держави все одно є малоефективними. Більша частина населення України живе за межею бідності.

Для оцінки ефективності політики соціального захисту також варто звернути увагу на динаміку нерівномірності розподілу доходів населення в Україні за 2015-2018 рр.

Як свідчать дані рис. 2.4, частка населення з надзвичайно низьким рівнем доходів в Україні постійно скорочувалася. Це означає, що держава в Україні орієнтована на підтримання мінімальних соціальних стандартів, проте, вони все ж є непорівняними зі стандартами розвинених країн. Підвищення офіційного рівня мінімальної заробітної плати сприяло збільшенню у 2016 році частки населення з доходами, які перевищують офіційно встановлений прожитковий мінімум.

Рис. 2.4. Розподіл населення за рівнем доходів в Україні у 2012-2018 рр., %

*Джерело: дані Державної служби статистики України [15]

Поряд із зростанням вартості життя спостерігаються певні проблеми і у системі пенсійного забезпечення населення України. Так, динаміка середнього розміру пенсії відображена на рис. 2.5.

Як свідчать статистичні дані, розмір середньої пенсії в Україні постійно зростає. Однак, якщо порівнювати середню пенсії з середньомісячною вартістю продуктового споживчого кошика, то можемо помітити, що пенсії стає з кожним роком менше, аби задовольнити мінімальну потребу у харчуванні.

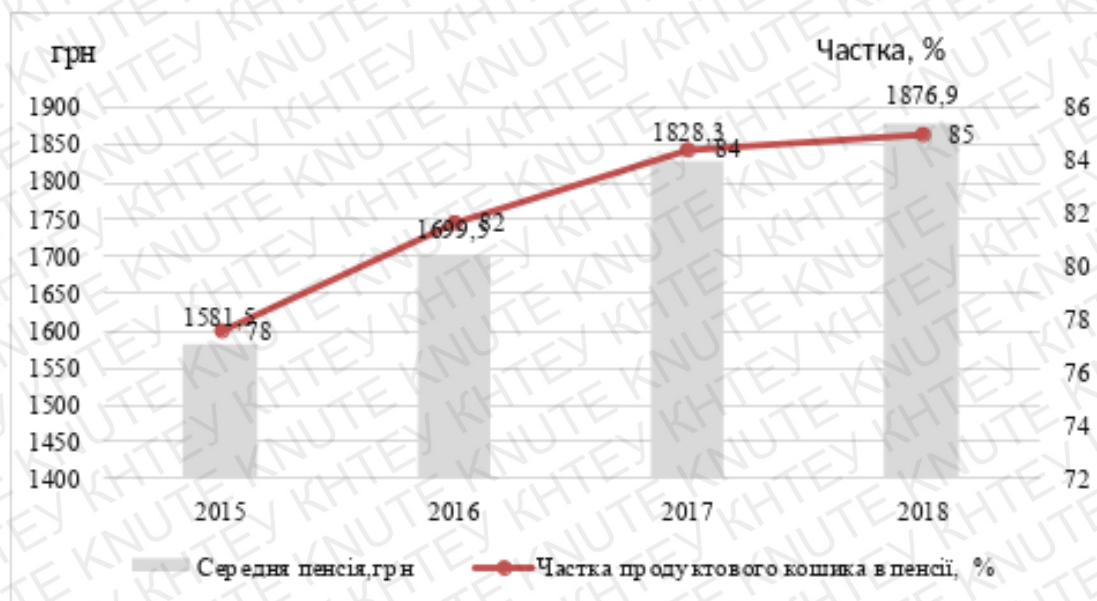

Рис. 2.5. Динаміка середньо пенсії в Україні у 2015-2018 рр., %

*Джерело: дані Державної служби статистики України [25]

У 2018 році 85% від середньої пенсії припадало на покриття лише мінімальних потреб у харчових продуктах, не говорячи вже про комунальні послуги. Тому, по відношенню до пенсіонерів політику держави можна назвати антисоціальною.

Треба відзначити, що кількість працездатних громадян в Україні постійно скорочується, розмір пенсій щорічно зростає. Податкове навантаження на зарплату робітників - одне з найбільших у світі - близько 40%. Воно штовхає до видачі зарплати у «конвертах». До 55% зарплат - у тіні. З 21 млн. працюючих громадян 10 млн. сплачують 90% внесків до Пенсійного фонду, здебільшого це державні службовці чи робітники державних підприємств, решта 11 млн. робітників вносять лише 10% платежів. Падіння виробництва в Україні також різко скорочує фонд заробітної плати і відповідно знижує відрахування до Пенсійного фонду. Якщо 3-4 роки тому, на думку фахівців, ми перебували «на порозі пенсійної кризи», то зараз Україна цей поріг переступила.

Це призводить до надмірного пенсійного навантаження на роботодавців, значних рівнів тіньової зайнятості та тіньової оплати праці суттєвої частини працездатного населення, що уповільнює вдосконалення солідарної системи й ускладнює формування бюджету Пенсійного фонду.

Солідарна система пенсійного забезпечення базується на суто фіскальному перерозподілі ресурсів та не співвідноситься з показниками економічного розвитку країни, підвищення розмірів пенсій випереджає зростання фонду оплати праці. Наслідком зазначеного є хронічний дефіцит Пенсійного фонду, що вимагає покриття з державного бюджету та спонукає відкладати проведення пенсійної реформи.

Отже, в цілому динаміка прожиткового мінімуму в Україні упродовж 2015-2019 рр. поступово зростала. Так, станом на 1 липня 2015 року рівень прожиткового мінімуму складав 1176 грн. Упродовж 2015-2016 рр. значення даного показника зросло до 1399 грн або на 18,9%. Упродовж 2016-2019 рр. значення прожиткового мінімуму збільшилось до 1936 грн або на 38,3%. При цьому варто відзначити також поступове зростання середньої заробітної плати в економіці. Станом на 1 липня 2015 року рівень середньої заробітної плати в економіці України складав 3455 грн. Упродовж 2015-2016 рр. значення даного показника зросло до 4362 грн або на 26,3%. Упродовж 2016-2019 рр. значення середньої заробітної плати в економіці України збільшилось до 9223 грн або на 111,4%. Поряд із зростанням вартості життя спостерігаються певні проблеми і у системі пенсійного забезпечення населення України. Як свідчать статистичні дані, розмір середньої пенсії в Україні постійно зростає. Однак, якщо порівнювати середню пенсію з середньомісячною вартістю продуктового споживчого кошика, то можемо помітити, що пенсії стає з кожним роком менше, аби задовольнити мінімальну потребу у харчуванні. У 2018 році 85% від середньої пенсії припадало на покриття лише мінімальних потреб у харчових продуктах, не говорячи вже про комунальні послуги.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ЗРОСТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

3.1. Зарубіжна практика державного управління у сфері соціального захисту та можливості її використання в Україні

Початок 90-х рр. став “найвищою точкою” соціального виміру Європи. Звісно, її соціальна політика формувалась і розвивалась протягом усього часу існування західноєвропейської інтеграції, але стала дійсно спільною для всіх держав-членів ЄС після підписання Амстердамського договору (1997 р.) щодо зміни в установчих договорах і деяких пов’язаних з ними актах [62]. Зміст такої політики було розширено, а преамбулу Договору ЄС (далі - ДЄС) доповнено новим п. 4 про прихильність держав-членів до основних соціальних прав, які визначені Європейською соціальною хартією (Турин, 18.10.1961 р.). Саме в ДЄС (Маастрихт, 1992 р.) соціальну політику вперше було включено до переліку основних напрямів діяльності на рівні ЄС. Одинадцять держав-членів (крім Англії) підписали два акти - Протокол та Угоду щодо соціальної політики (The Agreement of Social Policy), як додаток до ДЄС [Там само]. Питання соціального діалогу знаходяться в центрі розробки і здійснення соціальної політики й економічної стратегії ЄС. Відповідно до ст. 138 ДЄС перед запровадженням будь-яких заходів у сфері соціальної політики Європейська Комісія повинна консулюватися з соціальними партнерами щодо можливого напрямку дій ЄС та змісту передбачуваної пропозиції [4]. Соціальний діалог виступає одним з інструментів соціальної політики ЄС. Згідно з договорами та законодавством Євросоюзу під терміном “соціальний діалог” розуміється процедура спільних консультацій соціальних партнерів на європейському рівні, яка передбачає обговорення, спільні дії, іноді переговори між європейськими соціальними партнерами, дискусії між соціальними партнерами й інституціями ЄС. Процес соціального діалогу був ініційований Єврокомісією в 1985 р. На сучасному

етапі, незважаючи на тенденції посилення економічних чинників, пріоритети соціальної політики та діалогу залишаються важливими стратегічними аргументами, яким приділяється особлива роль у вирішенні глобальних проблем, досягненні соціальної справедливості та суспільної злагоди. Значна кількість учених вважає, що майбутнє держав ЄС зазнаватиме впливу принципів наддержавної соціальної політики, прийнятих Європейською Комісією. Необхідність упровадження складових соціально орієнтованої ринкової економіки усвідомлюється сьогодні поряд із думками про перерозподіл необхідних ресурсів, що відбувається між країнами-членами ЄС, наддержавне регулювання та над-державне забезпечення [62]. Майбутнє соціальної сфери пов'язане, з одного боку, із формуванням наддержавної соціальної політики і, з другого - з втручанням глобальних наддержавних організацій у таку політику та системи соціального захисту окремих країн.

Фінансування системи соціального забезпечення безпосередньо впливає на розподіл доходів населення шляхом перерозподілу ресурсів, які акумулюються у вигляді внесків або податків сплачених певними економічно активними особами, підприємствами та установами на користь інших залежних осіб. Отже, наслідком впливу системи соціального забезпечення на розподіл доходів і споживання між різними домашніми господарствами може бути зміна їх сукупних обсягів. Розподіл доходів позначається на структурі та обсязі сукупного попиту і, отже, на розмірі ВВП [63].

Залежно від рівня розвитку економіки, національні системи соціального забезпечення перерозподіляють до 30 % ВВП [63]. На сучасному етапі в Європейському Союзі продовжується зниження частки ВВП, що спрямовується на соціальні виплати. Європейські країни суттєво різняться за обсягом соціальних видатків у відсотках до ВВП. Якщо Швеція, Франція, Данія, Австрія витрачають на соціальні виплати до третини ВВП, то Ірландія, Словаччина, Чехія лише близько 10 % [63].

Для того щоб визначити, які видатки належать до соціальних, можна використати класифікацію соціальних видатків, що застосовується

Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), згідно якої соціальні видатки згруповані за дев'ятьма категоріями (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Класифікація соціальних видатків, що засто.со.вується
Організацією еко.но.мічно.го. співроб.ітництва і ро.звитку (ОЕСР) [63]**

Категорія видатків	Вид забезпечення
Піклування про літніх людей	Звичайні пенсії, пенсії особам, які достроково пішли у відставку, допомога на дому та послуги за місцем проживання
Піклування про членів сімей військовослужбовців та постраждалих у катастрофах	Пенсії та допомога на поховання;
Допомога у разі неіездатності ті тимчасової непраездатності	Послуги з догляду, допомога у разі неіездатності, допомога постраждалим від аварії на робочому місці та допомога у разі нещасних випадків, виплати у зв'язку з непраездатністю працівників;
Охорона здоров'я	Видатки на лікування у стаціонарних медичних закладах та амбулаторне лікування, оплата медичних препаратів та виплати на превентивне лікування;
Сім'я та діти	Допомога на дитину та пільгові кредити, допомога по догляду за дитиною, допомога при вагітності та при пологах, допомога садиноким батькам;
Діяльність щодо розвитку ринку праці	Послуги з працевлаштування, фінансування освітніх заходів для молоді та заходів з працевлаштування для непраездатних;
Соціальна підтримка в разі безробіття	Допомога у разі безробіття, компенсації у разі звільнення, компенсації за дострокове звільнення, пов'язане з кон'юнктурою ринку;
Забезпечення житлом	Грошова допомога на купівлю та найм житла;
Інші заходи соціального захисту	Грошова допомога, яку не можна віднести до інших категорій, призначена малозабезпеченим верствам населення (наприклад, допомога на придбання продуктів харчування чи одягу, поширена в деяких країнах, які не є членами ОЕСР), а також інші соціальні послуги та заходи соціального захисту.

Як засвідчує європейська практика, система соціального захисту населення у демократичному суспільстві ґрунтується на трьох складових: вільній ринковій економіці, представленій підприємницьким сектором,

демократично обраній владі і добровільних громадянських інститутах, що включають, насамперед, неурядові організації (незалежний сектор). Ці три сили, що є основою сучасного суспільства, можуть виконувати свої завдання лише за умови ефективного взаємного співробітництва [64].

Соціальна політика виконує регулюючу і стимулюючу роль у забезпеченні розвитку економіки й створенні умов для ефективного функціонування системи соціального захисту і стає вже не “актом благодійництва”, а способом посилити економічну активність працездатних верств для забезпечення гідного життя всього суспільства.

Політика щодо соціального захисту має ґрунтуватися на таких принципах:

- персональна відповідальність найманих працівників, роботодавців, інших категорій працюючих і працездатних осіб за фінансове забезпечення прийняттого рівня соціального захисту;
- солідарна підтримка працюючим населенням і роботодавцями найменш захищених категорій населення та їхніх сімей;
- оптимальна підтримка (принцип субсидіарності), що визначає міру (межі) солідарної підтримки, фіксує її розмір і форми надання [64].

Розглянемо сучасні підходи у здійсненні політики соціального захисту деяких європейських країн із соціально-орієнтованою економікою. Так, у німецькій системі соціального захисту центральне місце займає соціальне страхування. Згідно з принципом самоуправління, установи соціального страхування наділені правовою, фінансовою й організаційною незалежністю від інститутів державного управління. Проте держава створює правову основу та здійснює правовий нагляд і перевірки діяльності органів соціального захисту. Установи, що здійснюють страхування, діють розрізнено: незалежно одне від одного діють організації з пенсійного забезпечення, медичні страхові організації тощо. Поряд із соціальним страхуванням, передбачені механізми соціальної допомоги, яка надається в разі, якщо всі види страхових соціальних виплат вичерпано.

Фінансування системи соціального захисту в Німеччині здійснюється з внесків застрахованих осіб найманої праці та роботодавців, з державного бюджету, а також унаслідок комбінації обох видів фінансування. Гарантом виконання соціальних зобов'язань є держава, перерозподіляючи частину коштів на покриття видатків у вигляді державних дотацій.

Для системи соціального захисту у Франції характерна доволі складна організаційна структура та висока частка видатків на соціальні програми, яка перевищує середній рівень у Європейському Союзі [32].

Характерними рисами французької системи соціального захисту є: розгалужена система професійно-галузевих схем соціального страхування; розвинена система сімейних виплат, що стала результатом тривалої еволюції; вагома роль додаткових систем соціального захисту, особливо у галузі пенсійного й медичного страхування. Розподільний принцип фінансування є основою функціонування не лише державних схем соціального страхування, а й обов'язкових додаткових професійних систем страхування.

Управління соціальним захистом у Франції організовано ієрархічно у вигляді діючих на національному й регіональному рівнях страхових кас, відповідальних за певний вид соціального захисту. Регіональні й місцеві каси соціального страхування є самоврядними організаціями, кожна з яких має власне правління, що складається з представників застрахованих і роботодавців.

Основним джерелом фінансування системи соціального захисту у Франції слугують страхові внески працівників і роботодавців. Винятком є страхування від безробіття й сімейні виплати, частка державних дотацій у яких істотно вища, ніж в інших галузях соціального забезпечення, а також страхування від нещасних випадків, яке фінансується виключно з коштів роботодавця [64].

Специфіка системи соціального захисту у Великобританії пов'язана із відсутністю спеціальних, організаційно оформлених інститутів, що займаються страхуванням конкретних видів соціальних ризиків (страхування

по старості, по хворобі, від безробіття, від нещасних випадків на виробництві тощо), оскільки всі програми соціального захисту об'єднані в межах єдиної системи соціального захисту. Значною є роль державних установ у забезпеченні соціальними послугами та виплатами, а також їх тісний зв'язок із приватними страховими програмами. Британська система не передбачає існування цільових страхових внесків, призначених для утримання конкретних страхових програм (пенсійного, медичного страхування, пенсій за інвалідністю тощо).

Структура фінансування системи соціального захисту у Великобританії визначається поділом цієї системи на дві частини: національну охорону здоров'я та національне соціальне страхування. Перша фінансується на 90% із державного бюджету, а друга - зі страхових внесків найманих працівників і підприємців. Окрім охорони здоров'я, податкове фінансування характерне для убезпечення від нещасних випадків на виробництві, а також сімейних виплат.

Основним принципом системи соціального захисту у Швеції є її універсальність, тобто охоплення всіх прошарків населення. Наступним за важливістю принципом, характерним для багатьох європейських "соціальних економік", є принцип соціальної солідарності, який полягає у тому, що всі громадяни рівним чином і незалежно від соціального статусу беруть участь у фінансуванні системи соціального захисту, докладаючи співмірний своїм прибуткам внесок. Необхідним елементом у такій системі є держава, яка бере на себе функції перерозподілу соціальних благ від забезпечених до найбільш уразливих категорій населення. Однак після перерозподілу сукупного суспільного доходу через систему податків і соціальних виплат (1/3 держбюджету йде на соціальні потреби), а також враховуючи соціальні видатки муніципальних бюджетів і виплати з пенсійних та інших страхових фондів, до категорії бідних потрапляє всього лиш 5 - 6% населення [48].

Рівень оподаткування у Швеції є одним із найвищих у світі, але така дорога система соціального захисту майже повністю компенсується високим

ступенем соціальної захищеності населення, відсутністю суттєвої диференціації між багатством і бідністю і, відповідно, високою політичною й соціальною стабільністю.

Щодо соціальної політики в Італії, то доцільно зазначити, що істотний вплив має такий чинник, як історична відмінність у прибутках населення в північних і південних регіонах, що відображається у статистиці з безробіття. Така ситуація суттєво позначається на ролі, яку відіграє соціальний захист: пенсія по інвалідності в економічно слабких регіонах, окрім свого основного призначення, виконує роль допомоги по безробіттю й соціальної допомоги. Істотною проблемою є співіснування секторів економіки з низьким рівнем соціальних гарантій та секторів, де гарантованість соціальних послуг вища, зокрема внаслідок широкого розвитку профспілкового руху на півночі країни.

Характерними особливостями італійської системи соціального захисту є незадовільний захист від ризиків людей, які з різних причин опинилися без жодних прибутків; асиметрична структура соціальних видатків (найбільшу частину соціальних видатків становить пенсійне забезпечення, тоді як на підтримку сім'ї, материнства, освіти й політику зайнятості витрачаються порівняно незначні кошти); високий рівень державної заборгованості, яка обмежує фінансову свободу держави у соціальній сфері; недостатня відповідальність як соціальних органів, так і отримувачів соціальних послуг і виплат щодо основних принципів системи соціального страхування [64].

У Польщі діє система адресної грошової допомоги, визначення кола осіб, які претендують на грошові допомоги, призначення і виплата цих допомог є монополією державних органів. Підготовка відповідного законодавства і розробка довготермінових програм у соціальній сфері здійснюється органами державного управління, хоча до цього залучаються і неурядові інституції. З іншого боку, вважається, що бюрократичні інститути державного сектора не є настільки успішними в ситуаціях, які вимагають швидкої адаптації до різних умов, а також наданні соціальних послуг різним групам населення, насамперед у наданні тимчасових послуг чи здійсненні

недовготривалих проектів. Тому цим займаються неурядові організації, які ефективно виконують завдання, що дають мінімальний прибуток і вимагають усебічного підходу до вирішення проблеми обмеженого кола клієнтів. На сьогодні в Польщі розвивається і третій, корпоративний сектор, метою якого є отримання прибутку від надання соціальних послуг. Як правило, у Польщі різні центри для підтримки соціально незахищених громадян створюються саме неурядовими інституціями, що співпрацюють з органами місцевої влади в питаннях надання соціальної допомоги таким громадянам. Ці організації працюють із певною категорією осіб, надаючи їм психологічну, соціальну, юридичну та в окремих випадках матеріальну допомогу. Органи громадської адміністрації можуть замовляти громадським організаціям виконання громадських завдань разом із наданням дотацій на фінансування їх реалізації, або вони можуть підтримувати такі завдання, разом із наданням дотацій на дофінансування їхньої реалізації [62].

Польська концепція соціальної політики передбачає створення системи багаторівневої соціальної діяльності за допомогою відродження місцевої самоврядності, базованої на суспільній ініціативі, що активізує сім'ю і особистість, добровільні організації, групи взаємодопомоги. Згідно з новою моделлю соціальної політики у Польщі, саме ці інституції є партнерами як державної адміністрації, так і місцевого самоврядування у забезпеченні та розподілі засобів для діяльності організацій, що надають суспільні послуги. Партнерство державних і громадських організацій орієнтовано на підвищення рівня соціального обслуговування та вирішення місцевих соціальних проблем [8].

Аналіз досвіду зарубіжних країн свідчить, що системи соціального захисту є найважливішою сферою практичного застосування солідарної відповідальності в державах загального добробуту. Наявність ефективної системи соціального захисту, що дає змогу усунути чимало відчутних ризиків і заснована на принципі солідарності, - це одна з основних загальних рис європейської держави загального добробуту. Нинішній економічний та

соціальний розвиток дав старт новому етапу функціонування національних систем соціального захисту в рамках ЄС. Ці системи шляхом упровадження окремих програм соціального захисту повинні реагувати на виклики зовнішніх і внутрішніх проблем, зокрема фінансових, та опосередковано сприяти трансформації моделей економічного зростання в економіку знань [9].

Таким чином, розглянувши системи соціального захисту європейських країн, доцільно зазначити, що соціальна політика сучасної держави повинна бути зорієнтована не лише на підтримку наявного рівня соціальних гарантій і створення механізмів соціального захисту окремих найбільш уразливих соціальних груп, а й на реалізацію довготривалих програм щодо кардинальної зміни основ системи соціального захисту, підвищення її ефективності. Підходи до вдосконалення соціальної політики на європейському рівні пов'язуються із її реалізацією на основі наукового обґрунтування, застосування соціальної експертизи, моніторингу, засобів перевірки рівня нужденності; посилення активного попереджувачого характеру соціального захисту, створення умов для реалізації економічної ініціативи громадян; підвищення ролі недержавного сектора в наданні соціальних послуг і благ соціально незахищеним категоріям громадян; посилення адресного характеру соціальної допомоги. Ці тенденції, у цілому, відповідають можливим напрямкам використання в Україні європейського досвіду. Її прагнення до повноправного членства в ЄС тісно пов'язане з необхідністю значних змін у сфері соціальної політики, діалогу та регіональної безпеки. Звісно, позитивні зміни в цій сфері можна забезпечити лише за умов економічних успіхів, але побудова прозорого економічного середовища, запровадження загальноприйнятих в Європі економічних механізмів функціонування господарського комплексу, нерозривно пов'язані зі створенням соціального середовища, яке б спиралось на європейські традиції соціальної державності, регіоналізму та безпековості. Досить показовим у цьому контексті є зафіксований Європейською Радою в Зеленій книзі намір створити

“динамічний і ефективний Європейський ринок безпеки” з опорою на прогресивні ділові кола й компанії “із сильною соціальною й екологічною базою”, що усвідомлюють свою соціальну відповідальність.

3.2. Напрямки вдосконалення діяльності органів державної влади у сфері соціального захисту

Слід чітко визначити цілі соціальної політики, завдання, що вона повинна вирішити, необхідні стратегії розвитку, які були б конкретизовані в програмах. Це зумовлює необхідність висунення довгострокових цілей соціального розвитку країни, вироблення принципів формування стратегії такого розвитку в регіонах [62].

12 січня 2015 р. було прийнято Стратегію сталого розвитку “Україна-2020” [28], спрямовану на вирішення стратегічних завдань розвитку. Вона має за мету об’єднання раніше проведеної роботи щодо підвищення якості та рівня життя населення в чітку соціальну й економічну стратегію розвитку вітчизняного суспільства відповідно до векторів розвитку, відповідальності, безпеки та гордості. Саме вектор відповідальності, визначений у Розділі 3 цієї Стратегії, охоплює програму національної єдності та підтримки нацменшин, пенсійну й освітню реформи, удосконалення системи соціального захисту, популяризацію фізкультури та спорту тощо [28]. Згідно з інформацією Національної ради реформ пріоритетними є реформи щодо оновлення влади й антикорупційна реформа, судова, децентралізація, державного управління, дерегуляції та розвитку підприємництва, системи національної безпеки й оборони, системи охорони здоров’я, освіти, сільського господарства, просування інтересів України у світі тощо [64].

Серед дослідників панує думка, що вирішення завдання із підвищення соціальної безпеки і реалізація стратегії розвитку регіонів повинні спиратися на систему соціальних стандартів якості та рівня життя населення (див. Європейський звіт про конкурентоспроможність, 2000 р.). Воно має чітко знати, яке воно “наразі” і до яких стандартів життя буде прагнути в

майбутньому. Зважаючи на це, уважаємо, що основними стратегічними завданнями соціального розвитку є: 1) створення суспільства рівних можливостей; 2) формування мотивації для інноваційного розвитку; 3) забезпечення економічного зростання за рахунок підвищення продуктивності праці [31].

Соціальні стандарти - ціннісні уявлення суспільства про гідні якість і рівень життя, а саме [55, 77]: про рівень мінімальних державних соціальних гарантій та індикатори досягнення стандартів життя. Це система взаємопов'язаних критеріальних нормативів підвищення якості життя від прийняттого до середнього, від середнього до вищого. Соціальні стандарти якості та рівня життя мають бути розроблені й установлені відповідно до міжнародних принципів і підходів щодо припинення процесу відтворення бідності, забезпечення конституційних гарантій доступу населення до соціальних послуг, створення умов для розвитку людського потенціалу. Такі стандарти мають забезпечуватися представникам різних соціальних груп рівні стартові можливості, перспективи соціальної горизонтальної і вертикальної мобільності, можливості для саморозвитку. Без цього не можна забезпечити розширене відтворення людського потенціалу. Міжсекторальне співробітництво є особливо ефективним в умовах нестачі коштів, кваліфікованих фахівців, політнестабільності [52]. При цьому виокремлюють такі моделі міжсекторного співробітництва: скандинавську, англосаксонську, континентальну та перехідні [35].

Система соціальних стандартів якості та рівня життя повинна бути багаторівневою, включати в себе обов'язкову частку у вигляді пакету гарантованих державою на певному рівні послуги в усіх регіонах, які громадяни мають отримувати якомога швидше та за можливості на безоплатній основі. Для цього у вигляді окремого завдання повинна бути сформульована система соціальних стандартів для віддалених регіонів. Відзначимо, що держава не повинна нести цей тягар самотужки; важливо, щоб був напрацьований роз-галужений механізм соціальної відповідальності

та регулювання соціальних процесів, що включає ділові кола, працівників і їх об'єднання, домашні господарства (сім'ю) та інші інститути громадянського суспільства [71, 88]. Установлення та застосування системи соціальних стандартів якості та рівня життя має бути направлено на забезпечення соціальної безпеки і захист населення, задоволення найважливіших потреб населення у соціальних послугах, посилення державної підтримки розвитку соціальної сфери, вирівнювання рівня соціального розвитку в регіонах; концентрацію фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках державної соціальної політики; планування й організацію на-дання гарантованих соціальних благ і послуг; оцінку та контроль за діяльністю установ і організацій, що здійснюють їх реалізацію.

Соціальні стандарти повинні конкретизувати, як мінімум, такі напрямки соціальної стратегії: 1) стандарти соціальної структури, що передбачають істотне скорочення диференціації населення за матеріальною ознакою, подолання бідності і скорочення малозабезпеченості, кількісні та якісні параметри масового середнього класу; 2) стандарти зростання людського потенціалу, що відображають відповідальність держави за збереження населення і зростання тривалості його життя, тобто стандарти рівня життя, спрямовані на підвищення купівельної спроможності населення, зниження частки витрат сім'ї (домогосподарства) на задоволення первинних, життєво необхідних потреб та збільшення частки цих витрат на задоволення вищих її потреб, включаючи потребу в комфортному і облаштованому житті; 3) стандарти якості трудового життя, що включають стандарти зайнятості населення в різних галузях економіки; зростання висококваліфікованої праці; 4) стандарти захищеності сім'ї, материнства (батьківства) і дитинства, спрямовані на створення умов для безпечного народження дітей, скорочення дитячої та материнської смертності, повноцінного виховання дітей і підлітків, подолання насильства в сім'ї, забезпечення гідного рівня життя дітям-сиротам, інвалідам, сім'ям, які потрапили у важку життєву ситуацію; 5) стандарти послуг охорони здоров'я, що за-безпечують широку доступність

для населення всіх видів медичної допомоги; б) освітні стандарти й стандарти послуг установ культури та спорту, спрямовані на розширення мережі цих закладів, збільшення спектру їх послуг і доступність для всіх соціальних та вікових груп населення; 7) екологічні стандарти, спрямовані на суттєве поліпшення навколишнього середовища [38].

Необхідно покласти розробку та координацію реалізації системи соціальних стандартів якості та рівня життя на регіональний рівень, оскільки саме регіони є основними надавачами послуг, а вже потім прийняти відповідні загальнодержавні рішення. Одним із пріоритетних напрямків, що має передувати такій розробці, має стати вивчення різнобічного закордонного досвіду в галузі розробки стандартів якості та рівня життя, соціального захисту населення, державної соціальної стандартизації. При цьому мова повинна йти не тільки про теорію, а й практику - механізми, які дозволяють реалізувати відповідні цілі стосовно конкретної людини.

Необхідно зазначити, що за останні 10 років відбулися позитивні зміни і по Україні, але і по регіонах: вирости індекси доходу, довголіття, освіти. Але в розвиненіших регіонах це зростання вище, ніж в менш розвинених, що не тільки не усуває нерівності між ними, але навіть її підсилює.

Можливості підвищення результативності соціальної політики щодо забезпечення якості життя населення згруповані у таблиці 3.2. Основним джерелом фінансово-матеріального забезпечення на регіональному рівні є місцеві бюджети. Бюджетний кодекс України дозволяє лише частково забезпечити органи місцевої влади та самоуправління фінансовими ресурсами для надання суспільних благ, для повного забезпечення яких розподіл видатків між місцевими бюджетами згідно з Бюджетним кодексом України має здійснюватися за принципом субсидіарності.

Таблиця 3.2

Види можливо.стей підвищення яко.сті життя населення України

[64]

СИЛА ВПЛИВУ

	Сильна	Помірна
Економічні	Подолання дисбалансу прожиткового мінімуму і реальної заробітної плати Диференціація джерел і зростання доходів Зростання рівня життя Зниження економічного розшарування суспільства	Ріст ВВП Зниження безробіття Підвищення рівня заробітної плати, пенсій та соціальних виплат
Соціальні	Удосконалення громадянської структури суспільства Забезпечення соціальної відповідальності у суспільстві	Зростання соціальної захищеності Зниження соціальної нерівності
Морально-культурні	Формування сучасних моральних принципів поведінки усіх громадян, корпоративної культури та моральної відповідальності	Формування почуття гідності і відповідальності населення Зростання рівня довіри у суспільстві Забезпечення рівня морального задоволення
Інформаційні	Пропагування засобами масової інформації сімейних і інших соціальних цінностей, здорового способу життя	Недопущення пропаганди жорстокості і насильства, аморальної поведінки
Екологічні	Охорона та зниження забруднення навколишнього середовища Підвищення якості води Рекреаційні заходи	Поліпшення екологічної ситуації Підвищення якості продуктів харчування Профілактика захворювань
Геополітичні	Здійснення ефективної соціально-економічної політики Формування електорату	Соціальна спрямованість політики влади

*складено автором на основі [64]

Це вимагає своєчасно виявляти пріоритети місцевого розвитку, і послідовно формувати соціально-економічну стратегію розвитку регіонів. Регіональна соціальна політика повинна бути направлена на поліпшення комунальної і соціальної інфраструктури, підвищення доступності різних послуг високої якості для мешканців регіону, тобто формування якісного регіонального середовища життєдіяльності. Адресна соціальна політика регіонів повинна формувати соціально-територіальну спільність, не обділену досягненнями сучасного соціокультурного прогресу.

Виходячи з вище наведеного, для кожного регіону повинні визначатися конкретні заходи, направлені на формування структури господарства на принципах стійкого розвитку та вдосконалення регіональної структури економіки з врахуванням локальних екосистем. Необхідною умовою є розвиток галузей і видів діяльності на основі наявних природних ресурсів з використанням прогресивних, адаптованих до місцевих умов технологій, що

гарантують охорону довкілля; активізація регіональних ринків праці з врахуванням місцевих потреб; здійснення заходів по наданню населенню соціальних видів послуг на рівні встановлених соціальних стандартів, забезпечення екологічної безпеки жителів регіонів; створення комфортних умов мешкання населення в міських і сільських поселеннях [8, 17, 32, 45, 98].

Доцільність державного управління регіональними процесами соціально-економічного розвитку залишається в країні актуальним, але вимагає певного обмеження. Додатковим аргументом на користь активної цілеспрямованої ролі держави в підтримці регіонів є необхідність «прориву» у цивілізований ринок та глобальне економічне середовище, за якого складається ситуація «перестрибування» через певні історичні етапи розвитку, що потребує контролю й регулювання.

В умовах нової хвилі економічного спаду, обмеженості фінансових ресурсів (як на державному, так і на регіональному рівні), збільшення соціальної напруги, особливого значення набуває проблема подолання розбіжності соціально-економічного розвитку населення на державному та регіональному рівні. Для її розв'язання та забезпечення сталого економічного розвитку регіонів необхідно [35]:

- розширення адміністративних повноважень та забезпечення фінансової самодостатності органів місцевого самоврядування, які є мотивованими розробниками та учасниками реалізації міжрегіональних інвестиційних, інфраструктурних, соціальних та інших проектів;
- здійснити переведення економіки регіонів на інноваційний шлях розвитку за рахунок створення ефективного конкурентного середовища в системі економічної діяльності на національному та регіональних рівнях;
- надати фінансову підтримку суб'єктам господарювання всіх форм власності (які зареєстровані на території регіону) з метою реалізації інвестиційних, інноваційних, інфраструктурних та інших проектів, що мають стратегічне значення для підвищення конкурентоспроможності регіону;

- забезпечити формування на регіональному рівні об'єктів інфраструктури інвестиційно-інноваційного розвитку: бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, венчурних фондів;

- сформувати механізми для підвищення економічної активності у регіонах та удосконалити соціальну політику щодо фінансової підтримки малого та середньому бізнесу з метою підвищення зайнятості і само зайнятості населення та збільшення додаткових власних ресурсів, що супроводжуватиметься збільшенням доходів населення та надходжень до бюджетів усіх рівнів;

- провести реструктуризацію базових галузей промисловості з метою усунення негативних соціальних та екологічних наслідків їх функціонування.

- сприяти зростанню доходів населення, підвищенню рівня заробітної плати, недопущення подальшого зниження реальних доходів населення та реальної заробітної плати, сприяння забезпеченню зайнятості населення за рахунок забезпечення висококваліфікованими кадрами підприємства базових видів економічної діяльності та модернізацію навчальних закладів відповідно до регіональних потреб;

- забезпечення сталого та екологічно безпечного розвитку регіонів шляхом переходу до «зелених» технологій у виробництві, утилізації відходів, вжиття заходів, спрямованих на збереження існуючих природних і біологічних ресурсів.

Реалізація вищезазначених заходів дозволить знизити диференціацію соціально-економічного розвитку регіонів країни, підвищити їх конкурентоспроможність, що в свою чергу дозволить стабілізувати соціально-економічну ситуацію, покращити рівень добробуту населення, його соціальне забезпечення, зменшити рівень бідності та надати гідні умови життя.

Також з метою удосконалення функціонування Міністерства молоді та спорту України запропоновано проект підвищення ефективності його комунікацій з населенням. Даний проект має на меті збільшити

результативність надання соціальних послуг, впровадження та реалізації програм соціального захисту. Основні положення даного проекту викладено у Додатку А.

Отже, враховуючи результати проведеного вище дослідження, окреслимо основні напрями реформування інституту соціальної політики як регулятора розвитку соціальної сфери [71]:

- побудова механізму соціального захисту населення з урахуванням системоутворюючого фактора, втіленого у сукупності суспільних цілей та інтересів громадян;
- всебічна підтримка економічно активного населення, створення умов для його самореалізації, утвердження відповідної мотивації продуктивної праці, вжиття ефективних заходів щодо підвищення платоспроможного попиту населення;
- зміщення акцентів у вирішенні проблем соціального захисту з центральних державних структур на регіональні, підвищення ролі недержавних громадських організацій у реформуванні системи соціального захисту населення;
- скорочення переліку соціальних виплат, відмова від надання тих видів допомоги, які не дають очікуваного соціального ефекту;
- запровадження системи раннього виявлення осіб і сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах; модернізація системи їх соціального обслуговування, підвищення адресності та якості надання соціальних послуг за місцем проживання;
- реалізація соціальних програм на основі застосування їх належного наукового забезпечення, соціальної експертизи і моніторингу;
- зменшення монополізації держави на ринку соціальних послуг, поступове запровадження переходу громадян до недержавного соціального страхування;
- використання у системі соціального захисту найефективніших його форм та методів, раціонального співвідношення адресності і

безadresності з урахуванням матеріального становища особи, сім'ї, окремих соціальних груп населення;

- спрощення системи адміністрування пільг та обліку категорій громадян, які мають право на отримання соціальних пільг;

- суттєве вдосконалення системи міжбюджетних трансфертів на фінансування видатків у сфері соціального захисту та соціального забезпечення (в частині спрямування більшої частини бюджетного фінансування на надання соціальних послуг у громадах і скорочення громіздкої системи бюджетних установ стаціонарного типу);

- підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії відповідних органів державної влади та місцевого самоврядування, координації їхніх дій, запровадження інтегрованої системи надання соціальних послуг сім'ям та особам, які цього потребують, на основі уніфікованих мінімальних стандартів та єдиних технологій.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можемо сформулювати такі висновки:

Система соціального захисту з точки зору системного підходу може бути охарактеризована як комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на захист добробуту кожного члена суспільства в конкретних економічних умовах. Основна роль системи соціального захисту полягає у врегулюванні рівня розподілу економічних благ у суспільстві з метою подолання нерівності. Ринковий механізм самостійно не може впоратися з цією функцією, що вимагає втручання держави та формування відповідних державних політик (економічної, соціальної, освітньої, тощо). Об'єктами системи соціального захисту є різні категорії громадян, елементи інфраструктури ринку праці, система трудових відносин, система оплати праці та доходи населення, елементи соціальної інфраструктури. Суб'єктами системи соціального захисту є органи виконавчої, законодавчої, судової влади, органи місцевого самоврядування, представники бізнесу та організації прав працівників і слабкозахисчених категорій громадян.

Заходи органів держави в рамках соціального захисту населення розглядаються як системний процес здійснення соціальної політики. Система соціального захисту з точки зору процесного підходу може бути визначена як комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на захист добробуту кожного члена суспільства в конкретних економічних умовах. Під поняттям заходів держави у сфері соціального захисту розуміє систему заходів компетентних органів публічного управління, які можуть зазнавати негативного впливу ринкових процесів з метою забезпечення відповідного життєвого рівня, тобто заходи, що включають надання правової, фінансової, матеріальної допомоги окремим громадянам (найбільш вразливих верств населення), а також створення соціальних гарантій для економічно активної частини населення. Основні ознаки, що визначають належне функціонування системи соціального захисту, залежать від рівня політичної стабільності,

активністю розвитку економіки, еволюцією та виваженістю законодавства, потенціалу системи публічного управління, стану здоров'я та ступеня освіти населення, ресурсних можливостей. Система публічного управління в сфері соціального захисту має складну структуру. Представляючи соціальну захист як систему управління, можна провести взаємозв'язок об'єкта управління (виконавця), механізму поточного управління та механізму розвитку (виявлення проблем і прийняття управлінських рішень), який є провідним. Сукупність інститутів державної влади і механізм поточного управління розподілом ресурсів в межах бюджету разом створюють виконавчу складову системи соціального захисту.

Основними елементами організації діяльності органів державної влади у сфері соціального захисту є формування основних передумов та реалізації державної політики, що базується на відповідних положеннях чинного законодавства. Формування механізму соціального захисту з позиції функціонування державних органів влади, які забезпечують імплементацію політики соціального захисту, починається з вищого рівня, який представлено Верховною Радою та Кабінетом Міністрів України. Верховна Рада України є органом вищої інстанції, що здійснює розробку і прийняття нормативно-правових актів у сфері соціальної політики держави, формує правову основу для закріплення фінансових засад функціонування системи державного пенсійного забезпечення, в рамках бюджетної політики здійснює затвердження плану фінансування основних соціальних програм та видатків на цілі соціального захисту. Основні функції таких органів можна виділити у вигляді таких блоків: реалізація положень нормативних актів, захист інтересів громадян, нагляд за реалізацією соціальної політики, координаційна функція, нагляд за реалізацією соціальної політики, проектна функція, аналітична функція, тощо. Варто відмітити, що усі наведені функції є пов'язаними між собою логічним ланцюгом завдань, що передбачають імплементацію основних принципів, закладених у вітчизняному законодавстві.

Динаміка прожиткового мінімуму в Україні упродовж 2015-2019 рр. поступово зростала. Так, станом на 1 липня 2015 року рівень прожиткового мінімуму складав 1176 грн. Упродовж 2015-2016 рр. значення даного показника зросло до 1399 грн або на 18,9%. Упродовж 2016-2019 рр. значення прожиткового мінімуму збільшилось до 1936 грн або на 38,3%. При цьому варто відзначити також поступове зростання середньої заробітної плати в економіці. Станом на 1 липня 2015 року рівень середньої заробітної плати в економіці України складав 3455 грн. Упродовж 2015-2016 рр. значення даного показника зросло до 4362 грн або на 26,3%. Упродовж 2016-2019 рр. значення середньої заробітної плати в економіці України збільшилось до 9223 грн або на 111,4%. Поряд із зростанням вартості життя спостерігаються певні проблеми і у системі пенсійного забезпечення населення України. Як свідчать статистичні дані, розмір середньої пенсії в Україні постійно зростає. Однак, якщо порівнювати середню пенсію з середньомісячною вартістю продуктового споживчого кошика, то можемо помітити, що пенсії стає з кожним роком менше, аби задовольнити мінімальну потребу у харчуванні. У 2018 році 85% від середньої пенсії припадало на покриття лише мінімальних потреб у харчових продуктах, не говорячи вже про комунальні послуги.

Розглянувши системи соціального захисту європейських країн, доцільно зазначити, що соціальна політика сучасної держави повинна бути зорієнтована не лише на підтримку наявного рівня соціальних гарантій і створення механізмів соціального захисту окремих найбільш уразливих соціальних груп, а й на реалізацію довготривалих програм щодо кардинальної зміни основ системи соціального захисту, підвищення її ефективності. Підходи до вдосконалення соціальної політики на європейському рівні пов'язуються із її реалізацією на основі наукового обґрунтування, застосування соціальної експертизи, моніторингу, засобів перевірки рівня нужденності; посилення активного попереджувального характеру соціального захисту, створення умов для реалізації економічної ініціативи громадян; підвищення ролі недержавного сектора в наданні соціальних послуг і благ соціально незахищеним категоріям

громадян; посилення адресного характеру соціальної допомоги. Ці тенденції, у цілому, відповідають можливим напрямкам використання в Україні європейського досвіду. Її прагнення до повноправного членства в ЄС тісно пов'язане з необхідністю значних змін у сфері соціальної політики, діалогу та регіональної безпеки. Звісно, позитивні зміни в цій сфері можна забезпечити лише за умов економічних успіхів, але побудова прозорого економічного середовища, запровадження загальноприйнятих в Європі економічних механізмів функціонування господарського комплексу, нерозривно пов'язані зі створенням соціального середовища, яке б спиралось на європейські традиції соціальної державності, регіоналізму та безпековості. Досить показовим у цьому контексті є зафіксований Європейською Радою в Зеленій книзі намір створити “динамічний і ефективний Європейський ринок безпеки” з опорою на прогресивні ділові кола й компанії “із сильною соціальною й екологічною базою”, що усвідомлюють свою соціальну відповідальність.

В умовах нової хвилі економічного спаду, обмеженості фінансових ресурсів (як на державному, так і на регіональному рівні), збільшення соціальної напруги, особливого значення набуває проблема подолання розбіжності соціально-економічного розвитку населення на державному та регіональному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арсеєнко А. Г. Економіка в умовах сучасних трансформацій / А. Г. Арсеєнко // Економіка та прогнозування, 2018. - №1. – С. 7-16
2. Богуславська С.І. Соціальна політика в умовах ринкових відносин / С.І. Богуславська // Фінансовий простір, 2013. - № 2 (10). – С. 106-110
3. Бойко Т.А. Необхідність бюджетного регулювання / Т.А. Бойко // Економічні науки, 2014. - №2. – С.65-71
4. Базилевич В.Д., та ін. Державні фінанси. Навчальний посібник / В.Д. Базилевич, Л.О. Баластрик. - Київ, 2010. - 240 с.
5. Базилевич К.С. Моделювання взаємозв'язків дефіциту державного бюджету України із показниками макроекономічної динаміки / К.С. Базилевич, О.В. Цапук // Банківська справа -2012. – № 3. – С. 24-29.
6. Буряк П.Ю. та ін. Тенденції у ефективності бюджетно-податкової політики / П.Ю. Буряк, С.Л. Лондар // Фінанси України. – 2014. – № 1. – С.41.
7. Бюджетний кодекс України: Закон України № 2542 - III 21.06.2001 р [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/111-2001-%D0%BF>
8. Волосович С. Державні цільові фонди в системі публічних фінансів / С. Волосович // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2016. - № 4. - С. 129–137. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2016_4_11
9. Венедіктов В. С. Соціальна політика держави та кодифікація національного трудового законодавства / В. С. Венедіктов // Наукові записки [Харківського економіко-правового університету]. - 2013. - № 1 (14). - С. 18-26.
10. Геєць В.М. Наслідки демографічних викликів для економічного зростання в Україні // Демографія та соціальна економіка. - 2011. - № 1(15). - С. 3-23.
11. Герасименко Г.В. Концепція соціальної держави: еволюція наукових поглядів і сучасні виклики // Вісник ХНУ. Серія «Економічні науки». - 2012. -

№ 3. - Т. 1. - С. 202-205.

12. Гупало О.Г. Порівняльний аналіз моделей політики у сфері соціального захисту держави / О.Г. Гупало // Науковий вісник НЛТУ України, 2015. – №4. – С. 211-219

13. Добрева Н. та ін. Концептуальні основи формування політики соціального захисту в сучасних умовах функціонування економічної системи України / Н. Добрева, Є. Борщук, Т. Корецька // Збірник наукових праць, 2015. – №44 – [Електронний ресурс] – режим доступу http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_44/fail/ch_2/11.pdf

14. Доценко І.О. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення соціального захисту населення / І.О. Доценко // Фінансовий простір, 2015. - №2. – С. 331-338

15. Дані Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

16. Дані Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] – режим доступу: www.minfin.gov.ua

17. Держава і суспільство в Україні: історія і сучасність / За ред. д.і.н. О.М.Майбороди - К. : ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2013. - 184 с.

18. Державний фінансовий аудит: методологія та організація: монографія/ Мних Є.В., Никонович М.О., Барабаш Н.С.; за ред.. Мниха Є.В. – К.:Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2014.-319с.

19. Державні Фінанси: Підручник / Булгакова С.О., Барановська В.Г., Єрмошенко Л.В., Колодій О.Т., Кукурудз О.М., Пильтяй О.В., Стефанюк І.Б., Микитюк І.С., Чечуліна О.О; За ред.. Мазаракі А.А.: У 5т.-Т5. Державний фінансовий контроль.- К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2011. -303с.

20. Дутчак А.В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку / А.В. Дутчак // Молодий вчений, 2017. - №5. – С. 568-572

21. Євсєєва О. О. Стратегічні напрями соціального розвитку, шляхи державного регулювання: монографія / О. О. Євсєєва. - К. : СПДФО Коваленко

В. Ф., 2011. - 524 с.

22. Жибер Т.В., та ін. Бюджетна система: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Т.В. Жибер, Г.Б. Коломієць. – К. : КНЕУ, 2014. – 311с.

23. Зайчикова В.В. Прогнозування доходів місцевих бюджетів у процесі між бюджетного регулювання / В.В. Зайчикова // Фінанси України. – 2012. – №6. – С. 69 – 81.

24. Зубик С. П. Розвиток недержавного пенсійного забезпечення в Україні / С. П. Зубик // Економіка та прогнозування, 2017. - №3. – С. 31-50

25. Колосовська І. І. Сучасні підходи у реформуванні політики соціального захисту держави як регулятора розвитку соціальної сфери / І. І. Колосовська // Ефективність державного управління. - 2015. - №43. - С. 152-158.

26. Кононович В.Г. Формування організаційно-правових засад державного управління фізичною культурою в Україні / В. Г. Кононович // Теорія та практика державного управління, 2015. -Вип. 1 (39). – С. 33-39

27. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

28. Калашников С.В. Теоретичні аспекти формування соціальної сфери в сучасних економічних умовах / С.В. Калашников // Ефективна економіка. – 2016. – № 1. – 47 с.

29. Калашников С.В. Теоретичні аспекти формування соціальної сфери в сучасних економічних умовах / С.В. Калашников // Ефективна економіка. – 2016. – № 1. – 47 с.

30. Кір'ян Т.М. Державне фінансове забезпечення соціальної сфери: [монографія] / За ред. д.ф, проф. Т.М. Кір'ян // В-во Чабаненко Ю., 2016. – 398 с.

31. Кравченко В. П. Аналіз політики соціального захисту України та її ефективність на сучасному етапі / В. П. Кравченко, Н. В. Кравченко // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля

Данила Галицького. - 2015. - № 11. - С. 294-298. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2015_11_43

32. Кравченко М.В. Захист соціальний // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. - К. : НАДУ, 2011. Т. 4 : Галузеве управління / наук.-ред. колегія : М. М. Іжа (співголова), В. Г. Бодров (співголова) та ін. - 2011. - 648 с. - С. 270 - 271.

33. Крюков О. І. Соціальна політика як необхідна умова функціонування соціальної держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2010-1/doc/1/04.pdf>.

34. Лопушняк Г. С. Інституційне забезпечення державної політики соціального захисту: теоретико-проблемні аспекти / Г. С. Лопушняк // Теорія та історія державного управління. Актуальні проблеми державного управління, 2011. – №2(40). – С. 6.

35. Лаврухін В.В. Державне управління у сфері соціального захисту населення: теоретичні аспекти / В.В. Лаврухін // Механізми публічного управління, 2015. - №2. – С. 66-72

36. Ларіна Н. Б. Зарубіжні моделі політики соціального захисту: досвід для України / Н.Б. Ларіна // Державне будівництво. 2016, - № 1. – С. 44-56

37. Либанова Э.М. Демографические сдвиги в контексте социального развития / Э.М. Либанова // Демографія та соціальна економіка. - 2014. - № 1(21). - С. 9-23.

38. Лібанова Е.М., та ін. Людський розвиток в Україні. Інноваційні види зайнятості та перспективи їх розвитку (кол. моногр.) / за ред. Е.М. Лібанової; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. – К., 2016. – 328 с.

39. Макарова Е.В. Образование в модернизированном обществе: цели и приоритеты для Украины // Демографія та соціальна економіка. - 2014. - № 1(21). - С. 37-47.

40. Макарова Е.В. Услуги в системе социальной поддержки: проблемы

ефективности и информационное обеспечение // Демографія та соціальна економіка. - 2014. - № 2(22). - С. 11-20.

41. Макарова О.В. Соціальна політика в Україні: Монографія / О.В. Макарова; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. - К., 2015. - 244 с.

42. Податковий кодекс України : Закон України від від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

43. Помаза-Пономаренко А. Л. Зарубіжний досвід забезпечення державою соціального розвитку та регіональної безпеки / А. Л. Помаза-Пономаренко // Актуальні проблеми державного управління, 2016. - №1. – С. 1-7

44. Панченко М. Соціальна сфера і соціальна політика та їх співвідношення в аспекті державного управління соціальною сферою / М. Панченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Arpu_o/2009_1/R_5/Panchenko.pdf.

45. Півняк Г.Г. Соціальна відповідальність влади, бізнесу, суспільства. Монографія у 2-х томах. Том II / за ред. Г.Г. Півняка // МОНУ, Нац. гірн. ун-т. – Д.: НГУ, 2015. – 408 с.

46. Підлипна Р.П. До питання формування державної політики у сфері соціального захисту населення / Р.П. Підлипна // Науковий вісник Мукачівського державного університету, 2015. - №4. – Ч.2. – С. 35-40

47. План заходів щодо інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, в українське суспільство на період до 2020 року: Розпорядження КМУ від 22 серпня 2012 р. № 605-р [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/605-2012-%D1%80>

48. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття [Електронний ресурс]: Закон України від 02/03/2000 р. № N 1533-III – Режим доступу до закону: <http://www.rada.gov.ua/>

49. Про затвердження Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року: Постанова КМУ від 24 лютого 2016 р. № 111

[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/111-2016-%D0%BF>

50. Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016-2020 роки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова КМУ від 18 лютого 2016 р. № 148 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF>

51. Про затвердження Положення про Міністерство політики соціального захисту України: Постанова КМУ від 17 червня 2015 р. № 423 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF>

52. Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 26.06.97 р. №400/97-ВР – [Електронний ресурс] - режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/400/97-%D0%B2%D1%80>

53. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс]- режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

54. Про систему оподаткування (Нормативний акт на сьогодні втратив чинність, його наведено для аналізу історичного генезису регулювання політики соціального захисту): Закон України від 25.06.1991 № 1251- XII [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1251-12>.

55. Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 22.02.2001р. № 2272-III – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>

56. Соціальна політика в Україні: реалії та перспективи оновлення / За ред. В.Г. Никифоренка - Монографія / МОН України. Одеський над. Економічний унів-тет. Одеса, 2015. - 363 С.

57. Соціальні результати державних програм: теоретико-методологічні та прикладні аспекти оцінювання: монографія / за ред. Е.М.Лібанової; Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАНУ. - Умань : Видавець «Сочінський», 2012. - 312 с.

58. Сидорчук А.А. Механізм формування та використання фінансових ресурсів державного соціального страхування / А.А. Сидорчук // Молодий вчений, 2017. - №7. – С. 470-475

59. Слюсаренко К. В., та ін. Соціальна політика ЄС: сучасні виклики і перспективи / К. В. Слюсаренко, М.М. Садовенко // Зб. наук. праць: Тернопільський національний економічний університет, 2017. – № 1. – С. 80-90

60. Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості: Національна доповідь / кер. авт. колективу Е.М.Лібанова. - К. : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, 2012. - 412 с.

61. Станкевич Я. Целевые фонды в системе публичных финансов Республики Польша / Я. Станкевич // Публичные финансы и налоговое право. - Вып. 25. - Воронеж : Изд. дом ВГУ, 2015. - С. 20-29.

62. Статистична інформація Державної казначейської служби України [електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=308375>

63. Судавичус Б. Государственные внебюджетные денежные фонды в Литовской Республике: Фонд прекращения эксплуатации государственного предприятия "Иглинская атомная электростанция" / Б. Судавичус // Публичные финансы и налоговое право. - Вып. 25. - Воронеж : Изд. дом ВГУ, 2015. - С. 52-64.

64. Табанська Ю.В. Державний фінансовий аудит як перспективна форма фінансового контролю / Ю.В. Табанська // Економіка і суспільство – 2018. - № 16. – С. 818-821

65. Теліпко В. Е. Трудове право України: навч. посіб. / В. Е. Теліпко, О. Г. Дутова. - К.: Центр учбової літератури, 2009. – 233 с.

66. Терела Г.В. Трудове право: навч.посібник / Г.В. Терела. – Полтава:

ПУЕТ, 2016. – 325с.

67. Терентьев О. М. Управління професійним простором державної служби України: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.03 – державна служба. – Дніпропетровськ, 2015. – 23 с.

68. Територіальна громада: управління розвитком: монографія / С. І. Чернов, Ю. О Куц, О В. Безуглий та ін.; за ред. Ю. О Куца, О В. Решевець. - Харків: Константа, 2013. - 540 с.

69. Тесля Л.В. Посадові особи органів селищної ради як суб'єкти адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією І Л.В. Тесля II Право і суспільство - № 5 ч. 2.-2015.-С. 114-120

70. Ткачук Н.М. Фінансування бюджетних установ: теоретична сутність, форми і методи / Н.М. Ткачук // Наука й економіка. - 2015. - № 2. - С. 99-106.

71. Трепак В. М. Міжнародний досвід запровадження системи заходів антикорупційної спрямованості / В. М. Трепак // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2015. – №2 (10). – С. 233–246.

72. Трудове право України (Особлива частина) [Текст] : навч. посіб. / Н. Д. Гетьманцева, І. Г. Козуб; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Рута, 2014. – 503 с.

73. Трудове право України: акад. курс: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, Я. Козак. - К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2012. - 544 с.

74. Трудове право України: курс лекцій: у 6 т. Т. 1 / Р. Б. Шишка, О. Л. Зайцев, Є. О. Мічурін та ін. - Х.: Еспада, 2008. - 680 с.

75. Трудове право України: академічний курс: підручник / за ред. Н. М. Хуторян. - К.: А.С.К., 2004. - 608 с.

76. Трудовое право Украины: учебник / под ред. Г. И. Чаплинского. - Харьков : Одиссей, 2011. - 208 с.

77. Труш І.Є. Державний фінансовий контроль в умовах економічних трансформацій / І.Є. Труш // Причорноморські економічні студії. - 2017. - Вип. 14. - С. 141-144.

78. Уніга О. В. Державна політика зайнятості населення України в період економічної кризи / О. В. Уніга // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка. - 2015. - Вип. 2(2). - С. 44-48.

79. Фінансова система національної економіки: проблеми розвитку та управління змінами: у 3 т. / за заг. ред. Т.І.Єфименко; ДННУ «Акад. фін. управління». - К., 2012. - Т. 3. - 2012. - 958 с.

80. Фугело В.П. Сутність, організація та шляхи підвищення ефективності бюджетного контролю на місцевому рівні / В.П. Фугело // Ефективна економіка. - 2015. - № 10. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2015/31.pdf.

81. Хаблюк О А. Аудит ефективності в системі фінансового контролю бюджетних установ, його суть та необхідність його упровадження в Україні / О А. Хаблюк, С. Р. Яцишин // Облік та аудит, 2016. - №4. – С. 52-58

82. Харина Є.Я. Нормативно-правове регулювання запобігання і протидії корупції в Україні І Є.Я. Хариня ІІ Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2014. - № 10-2.-С.181-184

83. Хоменко В. П. Напрями законодавчого вдосконалення протидії злочинам у сфері державних фінансів / В. П. Хоменко // Юридичний часопис Національної Академії внутрішніх справ. - 2015. - № 1. - С. 230-241.

84. Хомишин І.Ю. Контроль у системі державної служби / І.Ю. Хомишин // Форум права, 2015. - №4. – С. 291-295

85. Цілі Розвитку Тисячоліття. Україна-2016: Щорічна моніторингова доповідь / ПРООН в Україні; Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. - К., 2016. - 48 с.

86. Чаплай І. В. Організаційно-правові аспекти адаптації механізму державного управління в Україні до європейських стандартів / І. В. Чаплай // Інвестиції: практика та досвід, 2014. - №16. – С. 154-156

87. Чехоева Н.М. Стандарти державної служби України: сучасний рівень та потреба в запозиченні європейського досвіду / Н.М. Чехоева // Юридичний вісник, 2013. - № 2(29). - С. 74–78.

88. Шабас І. Поняття та ознаки адміністративних корупційних правопорушень за законодавством України / І. Шабас // Трибуна молодого вченого - № 6. - 2014. - С. 306-311

89. Шмурікова О. Досвід управління персоналом у країнах з розвинутою ринковою економікою / О. Шмурікова // Вісник Хмельницького національного університету, 2010. – № 5. – Т. 2. – С. 245 – 248.

90. Шпарка І. І. Правове регулювання трудових відносин у сучасних умовах / І. І. Шпарка // Рубрика: Соціум. Наука. Культура, Право / URL: <http://intkonf.org/shparka-ii-pravove-regulyuvannya-trudovih-vidnosin-u-suchasnih-umovah>.

91. Щербина В. І. Трудове право України: підручник / В. І. Щербина. - Х.: Вид-во Харк. ун-ту внутр. справ, 2008. - 516 с.

92. Ярмиш О Спеціалізовані антикорупційні інституції: світовий досвід та національна модель / О Ярмиш, Р. Мельник // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 2. – С. 144–155

93. Ярошик І. Формування кадрової політики підприємства. Стан та перспективи інвестиційно-інноваційного розвитку України, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.srw.kspu.edu/?p=686>.

94. A Brief on the Special Purpose Funds in the National Budget: Notes by the Department of Budget and Management [Electronic resource]. - Way of access : http://www.dbm.gov.ph/wp-content/uploads/DAP/Note%20on%20the%20Special%20Purpose%20Funds%20_Released%20-%20Oct%202013_.pdf.

95. Special Purpose Funds [Electronic resource]. - Way of access : <https://novascotia.ca/treasuryboard/manuals/PDF/200/22301-01.pdf>.

96. Volosovych S. State speshialized funds in the system of economic programs implementation / S. Volosovych // Herald of Kyev national university of trade and economics. - 2014. - № 6. - С. 84-94.

97. International Organisation of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.intosai.org/about-us.html>.

98. Council Directive 91/533/EEC of 14 October 1991 on an employer's

obligation to inform employees of the conditions applicable to the contract or employment relationship [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0533:EN:HTML>

99. Council Directive 77/187/EEC of 14 February 1977 on the approximation of the laws of the Member States relating to the safeguarding of employees' rights in the event of transfers of undertakings, businesses or parts of businesses [Электронный ресурс].-Режимдоступа<http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga>

100. Council Directive 98/50/EC of 29 June 1998 amending Directive 77/187/EEC on the approximation of the laws of the Member States relating to the safeguarding of employees rights in the event of transfers of undertakings, businesses or parts of businesses [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://juristprudence.online.fr/directCE98-50.htm>

101. Council Directive 2001/23/EC of 12 March 2001 on the approximation of the laws of the Member States relating to the safeguarding of employees' rights in the event of transfers of undertakings, businesses or parts of undertakings or businesses [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga>

102. Council Directive 98/59/EC of 20 July 1998 on the approximation of the laws of the Member States relating to collective redundancies [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=31998L0059&model= guichett>

103. Directive 96/71/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 1996 concerning the posting of workers in the framework of the provision of services [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996L0071:en:HTML>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

**ПРОЕКТ УДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНІКАЦІЙ В МІНІСТЕРСТВІ
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

Для формування оптимізаційної моделі управління комунікаційними процесами державної установи Міністерства молоді та спорту України пропонуємо використати основні інноваційні засади можливостей розвитку банківського бізнесу в Україні. З цією метою наведемо основні критерії управління комунікаційними процесами державної установи на інноваційних засадах (табл. 1).

Таблиця 1

**Основні критерії формування оптимізації моделі управління
комунікаційними процесами державної установи Міністерства молоді та
спорту України на інноваційних засадах**

<i>Критерії управління</i>	<i>Характеристика критерію та напрямок удосконалення моделі управління комунікаційними процесами державної установи</i>
Організація процесів управління	Створення Департаменту управління комунікаціями, який буде відповідати за загальну стратегію у тактику управління комунікаційними процесами та зростання їх ефективності
Використання сучасних принципів формування мережевих комунікаційних моделей з метою підвищення результативності комунікацій	Даний напрямок передбачає орієнтацію стратегії обміну інформацією між підрозділами у напрямку збільшення ефективності роботи установи
Зростання рівня дистанційних каналів комунікацій т	Даний напрямок передбачає можливості скорочення трансакційних витрат по утриманню підрозділів державної установи

Обґрунтуємо кожен з наведених напрямків оптимізаційної моделі управління комунікаційними процесами Міністерства молоді та спорту України.

Обґрунтовуючи комплекс заходів з удосконалення інформаційного обміну між Міністерства молоді та спорту України та населенням, між окремими підрозділами і працівниками установи, варто звернути увагу також на можливість технічної модернізації комунікаційної системи.

Пропозицією є формування Департаменту управління комунікаціями, що передбачає можливість вдосконалення організаційної структури управління комунікаційними процесами державної установи за рахунок таких напрямків:

- удосконалення діючої організаційної структури управління установою (удосконалення функцій обміну інформацією між підрозділами державної установи, а також між нею та іншими установами);
- зміна виду організаційної структури управління процесами обміну інформацією з функціональної на соціально-орієнтовану (спрямована на зростання ефективності роботи філіалів державної установи).

Схематично структуру підрозділів Департаменту управління комунікаціями наведено на рис. 1.

Рис. 1. Пропонована структура підрозділів Департаменту управління комунікаціями Міністерства молоді та спорту України

Основними напрямками діяльності Управління комунікаційними технологіями повинні бути:

1. Аналіз використання різних мережевих засобів зв'язку, оцінка їх ефективності та слабких сторін.
2. Контроль за виконанням затвердженого плану бізнес-процесів з управління комунікаційними потоками державної установи.

Головними напрямками діяльності Управління зв'язками з населенням у регіонах мають бути:

1. Упровадження нових дистанційних каналів зв'язку з установою і вдосконалення діючих.
2. Визначення механізмів мотивації працівників державної установи щодо дотримання діючих стандартів спілкування з населенням.
3. Участь у підготовці внутрішніх нормативних документів державної установи, що регламентують комунікації всередині неї, з населенням та з представниками інших державних установ.